

მ ნ ა თ ო ბ ი

ყოველკვირეული საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტ. ჟურნალი

№ 2.

23 ნოემბერი 1908 წ.

ფა 10 კახ.

შინაასი: მეთაური. —სად არის სიმაღლე? თნისა. —უტოპისტები და მარქსის მოძღვრება, ივ. ბოშარტელისა. —შინაური ქრონიკა. —წერილი მოსკოვიდან. —კვირიდან-კვირამდე. —წერილი ავსტრიიდან მ. მხალაბლიშვილისა. —წერილი გურიიდან. —შემოდგომა (ლექსი), დ. თურღლასპირელისა. —მეფე შიმშილი, ლოინი და ანდრევეისა, თარგმანი განდევნილისა. —თეატრი და მუსიკა. —მწერლობა და მწერლები. —ბანცხადება.

სახელმწიფო დუმის ვითარება.

თფილისი, 23 ნოემბერი.

ამ ორიოდ წლის წინად სახელმწიფო დუმის გახსენება ცხოველ ინტერესს იწვევდა ხალხის თვით ფართო მასსაში, დღეს კი მადლობელი უნდა დარჩეთ, თუ ხალხის თვით შეგნებულმა წაწილმა მოქმედებით არ გიპასუხათ. დღეს დუმის საქმეებზე მწერალ-ჟურნალისტმა მკითხველებისაკენ რომ გზა იპოვოს, უმალ უნდა გააკეთოს უხალისობა-გულგრილობა—აპათიისაგან მოქსოვილი სქელი ფარდავი. ვერაფერი გულ-წარმტაცია ეს მუშაობა, მაგრამ მაინც განვადრობთ საქმეს, რადგან მტკიცეთა გვრწამს ამის სიკეთე.

ქ. თფილისში 16 ნოემბრიდან გამოდის ყოველ-კვირეული საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო სურათებიანი ჟურნალი

„მ ნ ა თ ო ბ ი“

ჟურნალის ფასი:

თფილისსა და თფილისს გარეთ ერთი წლით 5 მან., ნახევარი წლით 3 მან., სამი თვით 1 მან.; საზღვარ-გარეთ ერთი წლით 7 მან., ნახევარი წლით 4 მან., სამი თვით 2 მან.; 16 ნოემბრიდან წლის დაბეჭდვამდე 60 კ. ცალიც ნომერი 10 კაპ.

ხელის მოწერა მიიღება რედაქციაში და ქ. შ. წ. კით. გამაერცლებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, ბნ შიო ქუჩაქაშვილთან.

რედაქციის ადრესი: Красногорская ул. д. № 16.

ფული უნდა გამოიგზავნოს შემდეგი ადრესით: Редакция „Мнათობი“, Красногорская ул. д. № 16, Георгию Андукшаровичу Чхеидзе.

წრეულს „ნაკადულს“ რედაქცია ხელის-მომწერთ აძლევს პრემიით მარკეტების

„ტომის თავგადასავალს“

თარგ. გრ. ციფშიძისა. ვინც სრულ ფულს არ შემოიტანს „ნაკადულისას“, მათ არ გაეგზავნებათ.

რა თქმა უნდა, დღეს სახელმწიფო დუმაში არაფერი სენსაციური არა ჰხდება, იქ ვერა ხედავთ ქვეყნის გადამაბრუნებელ მოვლენებს, მაგრამ ის კი ექვს გარეშეა, რ მ დღევანდელ დუმაში ჰხდება ფრიალ მნიშვნელოვანი ამბები, რასაც არსებითი გაგებენა აქვს სახელმწიფოს მთელ პოლიტიკურ ცითარებაზე.

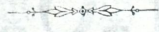
მეორე საპარლამენტო სესია შესანიშნავია იმით, რომ ეხლა საბოლოოთ ირ გევა, ანუ კიდევ გამოირკვა მესამე დუმის მთელი მნიშვნელობა და ავ-კარგინაობა. ჩვენ აქ სახეუი არა გვაქვს დუმის გარეუანი, ასე ვთქვათ ფორმალური მხარე ვინ არ იცის, რომ თუ საზოგადოების აგრე წოდებული, „ეკთილ გონიერი“ ნაწილი პირველ ორ სახელმწიფო დუმას, „ხალხის მრისხანებისა“ და „ხალხის შურის ძიებისა“ დუმას, უკეთუ ეხებდა ცოდნა-გამოცდლებისა და „საკანონმდებლო მუშაობის უნარის“ უქონლობას, სამაგიეროთ ეს მესამე „საქიანობის“ დუმა მთელ თავის ცოდნასა და უნა-ს იმავი ინგეს, რომ მთავრობის აჟილ-დამოკლათ ხდება, ბიუროკრატიულ წყობილებას ეფარებება და თუ მთავრობის კანონ-პროექტებში შესწორება-დამატებანი შეაქვს, ეს მხოლოდ იმ მიზნით, რომ იგინი უფრო გააუარესოს, მათ სრულიად ამოჰხადოს ის ლიბერალური სულის ნატამლი, რაც

მთავრობას იქ შეტანილი ჰქონდა სხვა-სხვა მოძრაობის ზე-გავლენით. ასეთ „პარლამენტის“ შემხედვარე მთავრობა ზოგჯერ თვითონვე წინ უსწრობს კანონმდებლობის განზახულებას, მას თვითონ შეაქვს თავის პროექტში „სათანადო“ შესწორებანი. მთავრობისაგან შეტანილი კანონ-პროექტი განსაკუთრებულ მდგომარეობაშია. შესახებ, თუ ის განხორციელდება—თვით კადეტების ცნობილ იურისტ ვ. მ. გესსენის აზრით—კიდევ უფრო გააუარესეს არსებულ მდგომარეობას. პიროვნების ხელ-შეუხებლობის კანონ-პროექტის განმხილველ დუმის კომისიიდან ოპოზიციის ზოგიერთი წევრი სრულიად გამოვიდა, რომ უნებური მონაწილე არ გამხდარიყო ხალხის საწინააღმდეგო ზომების მიღებისა. ბევრდღიანი სიტყვის თავისუფლების შესახებ კანონ-პროექტი—რამდენათაც ის უკვე გამოქვეყნებულ იქნა—მუდმივად, ნორმალურათ ჰხდის პრესის იმ მდგომარეობას, რომელიც დღეს არსებობს. „ვაძლიერებულ“ თუ „არა ჩვეულებრივ დაცვის“ დროს, ე. ი. 3¹ კესის „კეთილდღეობის“ დაზარადა რჩება აღმინისტრაციული რეპრესიები. მუშათა საკითხისათვის არჩეულ დუმის კომისია შეენცალა „მაუდ ქვეშ ამოვლა“ მთავრობის კანონ-პროექტი, რადგან მთავრობა ფაბრიკანტებზე უფრო ღირებულად აღმოჩნდა. აგრარულ საკითხში ხომ დუმის კომისიამ მთავრობას გადააქაზა „პირად საკუთრების“ და მემამულეების ინტერესთა დაცვით...

ესლა საბოლოოთ გამოირკვა ერთი მეტად იდეალური შენელოვანი გარემოება. დუმის ხელმძღვანელ პარტიას, ოქტომბრისტებს, როგორც ცივთ, არა ჰყვანდა საჭირო, საპარლამენტო უმრავლესობა; ასეთის შესაძენათ იგი გაუთავებელი ირყევდა ზომიერ მემარცხენეთა და უკიდურეს თუ „ზომიერ“ მემარჯვენეთა შორის. ესლა ოქტომბრისტები უკვე ვადაპრთი შეუკავშირდენ „შავების“ ბანას, ცენტრი საბოლოოთ გადაება მარჯვენა ფრთას, და ამ გარემოებას ხილული ბეჭედიც დაესვა ერთ ბანკეტზე, სადაც დუმის თავმჯდომარემ, „მოლდვამელი“ ბ-ნ ხომიაკომა და „მგრძნოიერმა“ პურიშვიკისმა ერთმანეთს ამბრო უყვეს. აღსანიშნავია, რომ თვით მოკადეტე მუსულმანთა დეუბუტატებმა და პოლონეთის კოლომ, რომელიც მუდამ კადეტებთან იდგა, ესლა მარჯვნივ დაიწიეს და ზოგიერთ საყურადღებო საკითხებში უკვე მემარჯვენეებს მიემხრენ.

აქამდის კიდევ სადერჟველი იყო, რომ მესამე დუმა შეიძლებოდა განეხორციელებინა უფლებრივ წყობილების მთავარი დებულებანი, ესლა ასეთი პერსპექტივა, ასეთი მოლოდინი უკვე ყრულზე დაწერილ თამასუქის განაღდებს ჰვავს. დუმის ძალით ახალი განწყობილება შეუძლებლათ ჰხდის ყოველგვარ „განახლებას“; სახელმწიფოს პოლიტიკური მდგომარეობა ბეჯითად უახლოვდება 17 ოქტომბრის წინათ არსებულ ვითარებას. ამ უკუღმა სიახლოეს ის ერთად-ერთი, მაგრამ ძვირფასი, მხარე აქვს, რომ ამ გზით იშლება და ბათილდება მუშათა კლასის განმარტოვებული მდგომარეობა; თაიდან

ავცილდება ის გარემოება, რომელიც მთავარი მიზეზი იყო პირველ სხალხო მოძრაობის დამარცხებისა; განვილილ მწარე გამოცდილებებით განსწავლილი პროლეტარიატი გამოსძენის ახალ ტაქტიკას, იგი მიმართავს ძალით კონცტრაციის სტრატეგიას და მით უზრუნველ ჰყოფს მომავალ, სხალხო გამარჯვებას.

ს ა ლ ა რ ი ს ს ი მ ა რ თ ლ შ

(ახლო წარსულიდან)

III

„გვირებს დაძებებს, უყვიის ჩემი დაფი და ნაღარა“, ასე შეიძლება ითქვას ის იდეოლოგი სულიერი განწყობილება, რამაც განმთავისუფლებელ მოძრაობის წინა ხანებსა და შემდეგში შეიპყრო პარტიის ერთი ნაწილი, ეგრე წოდებული „ბოლშევიკები“.

მოგხვსენებათ, რომ თვით წმინდა წყლის იდეოლოგისტებისთვისაც, გვირი თავისით, განკერძოებით, ცხოვრების გარეშე, ამა თუ იმ საზოგადოებრივ ძალეების დაუხმარებელი ვერაფერ საგაძირის ვერ შექმნის და ვერ განახორციელებს. თავისთავად ცხადია, რომ მარქსისტულ მოძღვრების აღმსარებელი, ბოლშევიკები, წამყენებულ ისტორიულ მიზნის გასახორციელებელ ბერკეტს მოსძებნიდენ პროლეტარიაში. ხოლო საქმის მთელი სვებელი, მათის აზრით, დამოკიდებული იყო მესვეურებზე, ე. ი. „გმირების“, პრავდესონალურ რევოლიუციონერების უნარზე; და რაკ ყველა „გმირები“ თანაბარი ძალ-ღონისა და უნარის პატრონი არ არიან, საჭირო იყო ყველას, რაც შეიძლება, სისწორით მიცემოდა თავის „რანგის“ შესაფერი აღილი. ბოლშევიკთა ჰქვასში დაუსრულებელი კაპაითი ორგანიზაციის გეგმაზე, მებრძოლ დურეუნიების მოწყობაზე, ტენსიკურ გაწერნასა და საერთო, სხალხო გამოაღშქრების მომენტის შერჩევა-დანიშნაზე, პარტიულ ორგანიზაციაში ბოლშევიკები მომხრე არიან უკიდურეს ცენტრალიზაციას; აქ გრმელი იერარქიული კიბეა, აქ თავივლი ბოლომდე მოხერხებულაა გაჭარბებულია უფროს-უმცროსობის, მორალიზება-ბატონობის სისტემა; მათი ორგანიზაცია ნამდვილი კობოთა თვითმპყრობელ ბიუროკრატის ორგანიზაციისა. საერთო სანახაობა კი ასეთია: ხალხის მასას („ბრბოს“) წინ მიუძღვის პროფესიონალურ რევოლიუციონერთა („გმირების“) ორგანიზაცია, ხოლო მოძრაობის ყველა ძაფები მოგზოვილია ცენტრალურ კომიტეტში („გენერალური შტაბი“), სადაც ფაქტიურათ ბატონობს უძლიერესი პიროვნება („გმირთა გმირი“), რომელსაც ხელთ უპყრია დირიჟორის ჯოხი. სხვათა შორის, ამ სოარგანიზაციო გეგმის იდეა ზორც შესხმულით გამოხატა ლენინმა, როცა მან ერთ სივრცზე, ტრინუხაზე მდგომის, ვილთ ასწია მავრთა მოკუმბული მუშტი ..

მიმდინარე განმთავისუფლებელ მოძრაობაში აქტიურ ძალით ბოლშევიკები კიდევაც სცნობენ გლეხ-

კაცობას—და ისიც იძენათ, რამდენათაც ეს უკანასკნელი უკან გაუყვებოდა პროლეტარიატს და დემოკრატიულ გზადა „გმირების“ ხელმძღვანელობას—ხოლო ბურჟუაზიას და იმის პარტიებს კი ისინი არავითარ ა გილს არ უტრავებენ. მათ ერთობ ასირებულათ და უცნაურათ გვიგეს პლენხარვის ცნობილი სიტყვები: „რუსეთში რევოლუციუა გამომარჯვებს როგორც მუშათა მოძრაობა, ან სულ ვერ გამომარჯვებს“. მათის აზრით, ისტორიის რუსეთის ბურჟუაზიისთვის არავითარი როლი და მნიშვნელობა არ გაუქმდება; იგი (რუს. ბურჟ.) მუდამ უსუსური და სხვის ხელით სჯარბეულია; ძველი რეჟიმის დროს ბურჟუაზიის კპატრონობს „ბიუროკრატია“, ახალ დროში კი მის აპეუქნათ გამოდის. პროლეტარიატი, „ჩამოღვეტილი—მიმართავენ ბოლშევიკები „ლიბინან ბურჟუებს“—პროლეტარიატი მოდის, რომ დაეგარისათ თქვენი ბურჟუაზიული რესპუბლიკა...“ და ასეთ შეხედულებებს გასამართლებლათ და განსამტკიცებლათ ბოლშევიკები იმოწმებენ პლენხარვის სემოსენებულ სიტყვებს, იმ პლენხარვისას, რომელმაც რუსეთის ბურჟუაზიის რევოლუციონური როლი განსტკიცა ჯერ კიდევ მაშინ, როცა არავითარ მოძრაობის არავითარი ჩამიჩუმი არსად იცა (იხ. მისი „Всероссійское разореніе“).

ბოლშევიკების აღნიშნულ შეხედულებების თვორეტიული მოსახრებანი მოკლეთ ასეთია. რუსეთი კაპიტალიზმის გზაზე გამოვიდა ძალი ნ გვიან, სახლობარ მაშინ, როცა მის გვერდით, საერთაშორისო ბაზარზე უკვე ექლომორებული დვანან „კაპიტალიზმის მხრივ უმაღლესათ განვითარებული ქვეყნები; ამითთან კონკურენცია, რასაკვირველია, არ შეეძლო რუსეთს და თუ აქ მიწიკ ვითარდება კაპიტალიზმი, ესა ჰხდება მარტო აღენ უცხოეთის კაპიტალემის წყალობათ; უცხოეთის კაპიტალი კი უცხოეთშივე ეზიხდება მთელ ზედმეტ ღირებულებას და რუსეთს კი უტრავებს მხოლოთ პროლეტარიატის მუდამ მოზარდ და მუდამ ახალ-ახალ რაზმ ბს.

მაგრამ ჯერ ერთი, რომ რუსეთი არ არის გვიან გამოხვლის პირველი და უკანასკნელი მაგალითი; იაზონია გუშინ გამოვიდა კაპიტალიზმის გზაზე და იგი ჩვენ თვალწინ განვითარდა და გამძღვარდა: ამავე გზაზე მიდიან დღეს აზიის სხვა უკან ჩამორჩენილი ქვეყნებიც და პოლიტიკურ ცხოვრებაშიაც იმორტებენ დაახლოვებით იმასვე, რაც ვანელს დაწინაურებულა ქვეყნებში. მეორე მხრივ, უცხოეთის კაპიტალმა ყველა ამ ქვეყნებში დაახლოვებით იგივე როლი ითამაშა, რასაც ჩვენ ეხედათ რუსეთში. მაგრამ საქმე ის არის, რომ ბოლშევიკებმა ეთმანეთში აურთის უცხოეთის სხვადასხვაგვარ კაპიტალის ერთი-მეორის საწინააღმდეგო მნიშვნელობა. ის კაპიტალი, რომელიც რუსეთს მოსდის საგარეო სესხის სახით, რა თქმა უნდა, ჰხადებს რუსეთის ბურჟუაზიის ეკონომიურ და პოლიტიკურ უილაჯობას, რადგან იგი აღატკებს ხალხს, მა-

შისადამე, ავიწროებს და აბათილებს შინაურ ბაზარს და ამავე დროს „საბლის წვერსაც“ აძლევს სწორად უცხოეთის ბურჟუაზიას, რომლის ერთად ერთი ინტერესი იმაშია, რომ დაუსრულებლო ინაღლებდეს სავაზო პროცენტებს და, ამასთანავე, რუსეთს მუდამ იგულეებდეს საერთაშორისო ფინდარმათ. ბოლშევიკებს ავიწყდებათ, რომ ეს კაპიტალი არ არის მარტო ბურჟუაზიის უილაჯობის მიზეზი, რომ იგივეა უფრო მათვარი მიზეზი რუსეთის მთელი ხალხის სისუსტისა განთავისუფლებების საქმეში. მეორე მხრივ, კარგათ უნდა გვახსოვდეს, რომ გარდა სავაზო კაპიტალისა, რუსეთში მოდის დიდძალი სამრეწველო კაპიტალი, რომელიც პირველთან შედარებით თამაშობს სრულიად წინააღმდეგ როლს. სამრეწველო კაპიტალს უცხოეთში გააქვს მხოლოდ ერთი ნაწილი ზედმეტ ღირებულებისა, მეორე ნაწილი ხმარდება თვით რუსეთის მრეწველობას და ეკპობას. ეს კაპიტალი ზრდის და ანვითარებს თვით რუსეთის ეკპობა-მრეწველობას, მაშასადამე ზრდის და ანვითარებს თვით რუსეთის ბურჟუაზიას, მალოა ეწვეა ამის პოლიტიკურ მნიშვნელობასაც. ამავე დროს, ამ კაპიტალის საკუთარი ინტერესებიც ითხოვენ, რომ ბიუროკრატული თვითმპკობელობის ნაცვლათ აქ დამყარდეს უფლებრივი ნორმები, შემოღებულ იქნას კონსტიტუციონური წესწყობილება, რადგან მხოლოდ ასეთ პირობებში შეუძლიან მას ნორმალური ზრდა-განვითარება.*).

ბოლშევიკები ყველა ამას ვერა ჰხედავენ იქნებ იმიტომაც, რომ სწორათ ასეთი სიტუცა მათთვის სასიამოვნო პერსპექტივების მაჩვენებელი, რომ სწორედ ეს სიტუცე უნატავს მათ ბურჟუაზიულ რევოლუციის დროს პროლეტარიატის ძლევა-მოსილებას და ბურჟუაზიის უძლეულება-არარაობას.

დაბს, ბოლშევიკები დაყინებით ვაიძახიან, რომ რუსეთის საერთო, სამპკროო განახლება-განთავისუფლებს ს საქმე უნდა შესაბრულოს ერთად ერთ პროლეტარიატმა, თავის საკუთარ ძალ-ღონითათ. ასეთი შეხედულება, სხვათა შორის, ჰხადებს ერთ მეტათ კუროზულ მოვლენას. რუსეთში, სადაც ხალხს ქედი მოუხრია მძიმე ყმობა-მონობის უღელ ქვეშ, სადაც ქვეყნის ერთად ერთი უკანტროლო, განუკითხველი პატონ-პატრონია „ბიუროკრატია“, აი ამ რუსეთში ჩნდება... „Cas Millerand“ (მილოერანის შემთხვევა). ე. ი. საკითხი იმაზე, შესაძლებელია თუ არა ბურჟუაზიულ სამინისტროში პორტეფლი იტერათოს სოციალისტმა. ბოლშევიკები ამ საკითხზე გადაჭრით უნასუსებენ—შესაძლებელია, ეს არ ეწინააღმდეგება სოციალდემოკრატის არავითარ პრინციპსო, და ასე ადვილათ წყყევტენ საკითხს იმ საბუთით, რომ დღეს რუსეთი განიცდის რევოლუციონურ ხანას და მაშასადამე აქ სრულიად მოსატანი არ

*) ამ საკითხის შესახებ იხ. სხვათა შორის „Промышленный подъемъ или промышленный кризисъ? Мукосѣва, „Образованіе“ 1907 г. № 9 და „Очеркъ развитія буржуазіи въ Россіи“, „Образованіе“ 1907 г. № 9.

არის გედისტებისა და სხვა ორტოდოქს მარქსისტების მოსაზრებანი, რაც შეეხებოდა ბურჟუაზიულ სახელმწიფოს წვეულებრივ მდგომარეობასო. ბოლშევიკებს არც შეეძლოთ საკითხის სხვანაირათ გადაჭრა, რადგან, მათის აზრით, ბურჟუაზიულ რევოლუციაში გამარჯვებულ პაროლუტარიატის უუქველადი მწინააღმდეგე ამ უკანასკნელის დიქტატურის გამოცხადებას. ბოლშევიკები მხოლოდ იმაზე ლა თათბირობდნენ. თუ რამდენათ შეუწყნარებელი იქნებოდა, რომ დროებით რევოლუციონურ მთავრობაში სოციალდემოკრატის რომელიმე სამინისტროს პორტფელი დაენებებინა არაპროლეტარულ პარტიის წარმომადგენლისათვის.

პროლეტარიატის საოცნებო ძლევამოსილების სინამდვილეთ წარმოდგენა, ბოლშევიკებს ლოლიკურის აუცილებლობით უკარნახებდა აგრეთვე ბოიკოტის ტაქტიკას, რაც მათ ასეთ გაჯიუტებულის სიმტკიცით დაცევს ბულივინის სათათბიროს დროს და იშვიათის ბეჯითობით გაატარეს პირველ დუმის არჩენების დროს. მართლაც, რა საქირა იყო შესვლა იმ ბურჟუაზიულ სათათბიროში, სადაც მუშა ხალხს შედარებით სრულიად უმნიშვნელო ადგილი ჰქონდა დათმობილი, როდესაც დღიურ პრაქტიკულ საქთბათ წამოყენებული იყო მუშათა კლასის მიერ მთელ სახელმწიფო უფლობის ხელში ჩაგდება (პროლეტარიატის დიქტატურა). რა საქირა იყო სახალხო, მასის პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩაბმა, მის პოლიტიკური გათვითცნობიერება და აღზრდა ცოცხალი მავალითებით, ცხოველი პრაქტიკისა და საკუთარ გამოცდილებათა საშუალებით, რა საქირა იყო გრძელსა და ძნელ გზაზე შედგომა, ცხოვრების ამ მოსაწყენ სკოლის გავლა, რა საქირა იყო ყველა, როდესაც მუშა ხალხის ძლევამოსილება, სობოლო ანგარიშით, იგულისხმებდა სოციალდემოკრატულ ინტელიგენციის ძლევამოსილებას. საქირა იყო მხოლოდ ამ ს. დ. ინტელიგენციის სათანადო სიმადლებე დაყენება. და აკი ბოლშევიკებიც, როგორც ზევითაც აღვნიშნეთ, მთავარ ყურადღებას აქცევენ პროფესიონალურ რევოლუციონერთა დარაზმვას, „შეთქმულთა“ ორგანიზაციების მოწყობას. აი, ეს მხენ, გაბეჭდილი და თავგანწირული უმცირესობა წინათვე დანიშნულ სახალხო აჯანყების საათზე ასტეხდა ბრძოლის საყვირს, პირველი თვითონ ეკვეთებოდა საერთო მტერს და თავისი გმირობით თან გაიყოლებდა ხალხის მასას, მით უზრუნველყოფდა გამარჯვებას. დაიხ, ბოლშევიკების აზრით, მთელი ქვეყნის სეგბედს, სბოლოო ანგარიშით, სწყევტს „გირების“ დასი, დაიხ, ბოლშევიკების აზრით, რევოლუციას ახდენს სოციალდემოკრატული ინტელიგენცია პაროლუტარიატის დახმარებით. როგორცა ჰხდათ, აქ შეცვლილა მხოლოდ სიტყვები, დენა-აზრი კი იგივე არის, რასაც და ნახევარი საუკუნის წინათ ქალაქებში ნაროდნიკები—რევოლუციას მოახდენს ინტელიგენცია გლეხკაცობის დახმარებითო...

ასე და ამ რიგით, მატერიალისტი ბოლშევიკები

იმავე დასკვნაზე მივიდნენ, რასაც ადგნენ იდეალისტ-ნაროდნიკები. და ასეც უნდა მომხდარიყო. რაკი ბოლშევიკთა აპროვებებაში ერთხელვე შეიკრა—შეუენებლათ, რასაკირველია, — იდეალისტურ მოძღვრების დებულება იდგასა და პიროვნების უადრესობის შესახებ, იგინი პრაქტიკულ მოქმედებაშიაც ვერ ასცილდებოდნენ იმავე იდეალისტ რევოლუციონერთაგან გზას. ამიტომაც, ბოლშევიკები, რამდენადც ისინი ატარებდნენ თავის განსაკუთრებულ სახეს—თავის მოქმედებაში აღადგენდნენ ძველ ნაროდნიკულ რევოლუციონერთა ტაქტიკას და ნაცვლად მარქსიზმის ბასრ, ნამდ ილათ ძლევამოსილ მახვილისა, გვაჩვენებდნენ ძველ, იდეალისტ რევოლუციონერთა დაუთარებულ იარაღს. გზა-კვლის ასეთი ახენება, რა თქმა უნდა, არ დაახანებდა თავს ს დამღუპველ შედეგებს და აკი ასეც მოხდა მდგომარეობას ამძიმებდა კიდევ ის გარემოება, რომ შეუწყნარებელ შეცდომებს ვერ ასცილდა სოციალდემოკრატის თვით მეორე მინდინარეობაც, აგრე წოდებული მენშევიზმი.

მაგრამ ამაზე შემდეგ წერილში.

მნ.

უბოპისტები და მარქსის მოძღვრება.

I

(გაგრძელება. იხ. „მნათობი“ № 1).

წარმოება საშინლათ ვითარდებოდა, საქონელი გროვდებოდა, სიმდიდრე იზრდებოდა და ხალხი კი ყველა აქ ჩამოთვლილი მიზეზების გამო თანდათან დატაკებოდა. კაპიტალისტები მიმოიხედავდნენ, მუშები კი ლუქმა პურსა ჰკარგავდნენ. ქალაქი შენდებოდა, სოფელი კი იუსებოდა. მიწამ ძველი მნიშვნელობა დაკარგა და ცხოვრების მთავარ ძარღვთ კაპიტალი გადიქა. მუშებმა არ იცოდნენ, როგორ შებრძოლებოდნენ ამ მოვლენას. თავისი უბედურების მიზეზი მათ მანქანებში დაინახეს და უფლის ჯავრი ამ უსულო საგნებზე ამოიყარეს. მუშებმა შეადგინეს სხედასხვა ჯგუფები, რომელთა მიზანი არსებული წესწყობილების დამხობა კი არ იყო, არამედ მანქანების მოსპობა.

გაჩნდა ნამდვილი ტერორი, რომლის მსხვერპლიც მანქანები იყვნენ! როდესაც ჯგენ განგრისმა სართავი მანქანა „ჯენნი“ გამოიგონა, იმ ქალაქში, სადაც განგრისი სცხოვრებდა, მთელი აჯანყება მოხდა: დამატკრის ყველა მანქანები და თვითონ განგრისი რომ არ გაქცეულიყო, გაათრებულნი მუშები მის უსათოდ მოჰქლავდნენ. მუშების ამხედრებამ მანქანების წინამდემელ ბოლოს და ბოლოს ისეთი ხასიათი მიიღო, რომ ინგლისში მთავრობამ გამოსცა ახალი კანონი, რომლის ძალითაც მანქანის განზრახ დამატკრევისათვის ყოველი დამნაშავე სიკვდილთ ისჯებოდა. თუ რამდენათ ძლიერი იყო მუშების აჯანყება მანქანების წინააღმდეგ, იქინაიქ სჩანს, რომ მუშები ამგვარმა პარაბოლსულმა კანონმაც ვერ დააშინა და ბევრი მათგანი გამოესალმა წუთისოფელს მანქანების დამატკრევისათვის.

ამგვარი იყო საწარმოო რევოლუცია, რომელმაც სრულებით შესცვალა კაპობრიობის ცხოვრება, გარდა რამდენიმე ჩამორჩენილ სახელმწიფოებისა. პირველ ხანებში მუშა ხალხი ეწინააღმდეგებოდა ამ საწარმოო რევოლუციას; ის სცილობდა ცხოვრების შეჩერებას, წარმოების ძველი წესის შერჩენას და მსხვილი წარმოების მოსპობას. მაგრამ ცხოვრებამ მალე დაუმტკიცა მუშა ხალხს, რომ ამგვარი ბრძოლა სრულებით უწყალო იყო. მთელმა ხალხმა შეიგნო, რომ მისი უბედურების მიზეზი თეთონ მანქანები და მსხვილი წარმოება არ არის, — პირიქით, ესენი მხოლოდ მისი კეთილდღეობის ხელის შეწყობის არიან, — არამედ ის გარემოება, რომ მანქანები და მსხვილი წარმოების ყველა საშუალება კაპიტალისტის კერძო საკუთრებაა. მუშა ხალხმა მანქანების მტერებას თავი გაანება, დაიწყო შეერთება, კავშირების დაარსება და სისტემატიური ბრძოლა თავისი მდგომარეობის გასაუმჯობესებლათ. ამავე დროს მუშა ხალხი ნელ-ნელა ფებს იკიდებდა ისრქმენას, რომ შრომელთა განთავისუფლებისათვის საჭიროა საწარმოო საშუალებებზე კერძო საკუთრების მოსპობა და მათი საზოგადო საკუთრებათ გადაქცევა.

მუშა ხალხის გაქირავებულ მდგომარეობას მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში პირველათ სენსიონმა მიჰქცია ყურადღება და თავისი მომავალი წყობილება მუშა ხალხის კეთილდღეობას შეუფარდა.

II

გრაფი, ანუ ჩვენებურათ თავადი, გენრის დე-რუფრუა სენ სიმონი ერთი შესანიშნავ პირთაგანი იყო წარსულ საუკუნეში მართა თავისი ნიჭით კი არა, თავისი ცხოვრებითაც, ის ჯერ სამხედრო სამსახურში იყო; სწრაფათ წინაურდებოდა და იმგვარი იღბალთან სამსახურში მისი წარჩინებული გვარისშვილობა სრული თავადები იყო, რომ სახელმწიფოში ის დიდ აღავს დაიკავებდა, მაგრამ სენსიონმა მოულოდნელათ დაანება თავი სამხედრო სამსახურს და აირჩია ის გზა, რომელმაც ის მალე უბრალო მწერლის სკამზე დასვა, შიმშილით სიკვდილის კარებზე მიიყვანა, შეედგე კი გამოჩინილ მოახვრეთა და წინასწარმეტყველათ გახადა.

სენსიონი დაიბადა საფრანგეთში 1760 წელს; ის იყო მდიდარი ოჯახისა და ძველი გამორჩენილი გვარისშვილი. „მე კარლოს ღიდის ჩამომავალი ვარ, ჩემს ძარღვებში კარლოს ღიდის სისხლი სჩქეფსო“, უყვარდა სენსიონმა თქმა. ამით სენ-სიონი იმტკიამ კი არ ამაცობდა, რომ კარლოსი მეფე იყო, ამით მას მხოლოდ უნდოდა ეთქვა: ჩემი ძველი არაჩვეულებრივი ნიქის პატრონი იყო. სენ-სიონი რომ არ აფასებდა გვარი-შვილობას, ეს მან საუკეთესოთ დაამკიცა საფრანგეთის რევოლუციის დროს.

პატარაობიდანვე მან მიიღო საუცხოო განათლება. ბავში სენ-სიონი ნამეტანი თავმოყვარე იყო. მუდამ თავის გამოჩენას სცილობდა და სახელის მოხევაკმაზე ოცნებობა მეტათ აღრე დაიწყო. ის იყო ჯიუტი,

მტკიცე ხსიანის; რასაც იტყოდა, აღარ გადათქვამდა. ერთხელ თავის ამხანაგებთან ერთათ პატარა სენ-სიონი ქუჩაში თამაშობდა. ამ დროს ეტლი გამოჩნდა. ეტლს რომ სათამაშო ადგილზე გაველო, თამაშს ჩაუშლიდა ბავშვებს და ამიტომ სენ-სიონი გავვა ქუჩაზე! მეეტლე იძულებული გახდა, ეტლი შეეჩერებია და გზა აეკია. ერთხელ სენ-სიონს უკუნია ძალიდა, რომელი-საც ცოფს ეწამებოდენ. სენ-სიონმა თავისი ხელით დაიღო გახურებული ნაკვერცხალი ნაკენზე, თუმცა ამ დროს თორმეტის წლისს არც კი იყო, და ხორცი ძალიან დაიწვა; შემდეგ გატენა რევოლვერი და ჩაიდვა ჯიბეში ნამალეფათ, როგორც შემდეგ გამოირკვა, პატარა სენ-სიონს გადაუწყვიტა თავი მოეკლა, თუ კი ცოფის ნიშნები გამოჩნდებოდა.

ცამეტის წლისა რომ იყო, მამამ უთხრა სენ-სიონს: უნდა იმარბულო და ვზიაროვო. სენ-სიონმა გამოუტანდა: არც ემარბულე და არც ვეზიარები. რადგანაც არც ერთი არა მრწამსო. მამა მისი ღვთისმოსავი კაცი იყო და სარწმუნოების კითხვებში ხუმრობა არ უყვარდა; მან ძალიან დატუქსა პატარა სენ-სიონის, მაგრამ შეიღმა ღინჯათ უპასუხა: შენ შეგიძლია ღონით დამიმორჩილო, მაგრამ რწმენას კი ძლით ვერ გამომიკვლიო. წაიყვანეთ ეს არამზადა და საპყრობილეში ჩამაწყვდიეთო, დაიყვრა მამისმისა. ძველი თავადიშვილის ყვირილი და ღვთის ამისხვა ერთი იყო. პატარა სენ-სიონს სტაცეს ხელი და საპყრობილეში ამოყვადიეს თავი მისი რწმენისათვის. სენსიონმა საპყრობილეში შეთვალყურეს გამოუტანდა: უნდა გამანთავისუფლოვო. შეთვალყურემ უარი ვანუტანდა, სენსიონმა ძლით დააპირა ვასვლა. დარაჯი წინ ვადაეღობა. ბავშმა იძრო დამხადებულო დანა, დაპკრა დარაჯს და გაეარდა ვარეთ. იღბლათ ქრილობა სასკვდილო არ აღმოჩნდა და დარაჯი ვადარჩა; სენსიონმა კი თავისი წადილი ასარულა და თავს უშეგლა. ის დაიპალა თავის ნათესავებთან და ღიდის გაქირავებთ შეარიგეს შემდეგ მამა და შვილი ასეთი იყო ცამეტი წლის სენსიონი. როდესაც ის ჩვიდმეტი წლისა შესრულდა, მისამსახურე დაართვა: ადექით, თქვენო ბრწყინალეზავ, ღიადი საქმეები უნდა შესარულოთ, ყოველთვის ამ სიტყვებით ვამაღიძე ხოლმეო. მოსამსახურეც ერთგულათ ასრულებდა სენსიონის დარბევას და თან უთუთო გულში ამბობდა: ჩენი პატარა უნაზი ცოტა მოისულელეგნო. სენსიონმა სამხედრო სამსახურში შევიდა და მთავრობამ ის ამერიკაში ვაგზავნა. ჩრდილოეთ ამერიკა ამ დროს ინგლისელების ხელში იყო, ამერიკასა და ინგლისს შორის ომი ასტყდა, რასაც ამერიკის შტატების დამოუკიდებლობა მოჰყვა შედეგათ. საფრანგეთი ამერიკას დებებდა და ჯარი მიამეგვი. სენსიონმა ამერიკაში ხუთ წელიწადს დაპყო, ვმირულათ იბრძოდა ამერიკის გასანთავისუფლებლათ; ბევრჯერ დასქრეს ის დ ბოლოს ინგლისელებს ტყვეთ ჩაუვარდა. ომის ვათავებისა და ზავის შემდეგ სენსიონი ვანთავისუფლეს და ის სამშობლოში დაბრუნდა. აქ

შინაური ქრონიკა

მას პოლიკონიკობა მისცეს და ერთი ქალაქის კომუნ-დანტათ დანიშნეს. ამ დროს ის ოკლად-ოთხის წლისა იყო. სხვა იმის აღივას თავის თავს დიდ ბედნიერათ ჩასთვლიდა: ოკლად ოთხის წლის ყმაწვილი უკვე პოლიკონიკობა და კომუნდანტი! მალე გენერლობას მისცემდნენ და მისი გვარის შვილობისა და ნათესავების წყალობით ძალიან დაწინაურდებოდა, მაგრამ სამხედრო სამსახურის მისთვის აღუწელი გახდა, როგორც თვითონ ამბობდა ხოლმე. სენსიმონმა სამსახურის თავი დაანება და ევროპაში დაიწყო მოგზაურობა. ერთი წელიწადი ის პოლთანდიაში სტოვირობდა, შემდეგ ესპანეთში გადავიდა. ამ ხანებში იფეთკა საფრანგეთში დიდმა რევოლიუციამ და სენსიმონმა სამშობლოს მოაშურა. პირველ ხანებში სენსიმონი დიდ მონაწილეობას იღებდა რევოლიუციისთვის თავისი პრაპაგანდით; როდესაც რევოლიუცია ისე გამწვავდა, რომ ხალხს პანტასავით სცივოდა თავები, სენსიმონი რევოლიუციას ჩამოშორდა, რადგანაც ის უთავებლო სისხლის ღვრის წინააღმდეგი იყო. მოგზაურობიდან დაბრუნებისთანავე სენსიმონი დაბინავდა თავის მამულში სომხის დეპარტამენტში. აჯანყებულმა ხალხმა აქ ძველი მოხელეები გამოსცვალა და კრება დანიშნა ახალი მოხელეების ასარჩევათ. კრების თავმჯდომარის სენ-სიმონი აირჩიეს. სენსიმონმა ხალხს შემდეგის სიტყვებით მიმართა:

„კრების თავმჯდომარეობა, ბატონებო, ჩემთვის ფრიად სასახლოა და სასიამოვნოა, მხოლოდ ერთი ეჭვი მაწუხებს: იქნება იმიტომ კი არ მეცით ამისთანა პატივი, რომ მე ჩემის პირადის ღირსებით დამემსახურებოდას, არამედ იმიტომ, რომ ამით თქვენი ბატონისადმი პატივისცემა დაუმტკიცებიათ. მაშ, იცოდეთ, რომ დღეიდან აღარ არსებობენ ბატონები! ჩვენ ყველა აქ სრულებით თანასწორნი ვართ და ჩემი გრაფობა რომ საბუთს არ გამოეცდესთ, იფიქროთ, ვითომ მე რაღაც გადამეტებული უფლებები მეკუთვნოდეს, გიცხადებთ, რომ მე სანუღმადმო ხელს ვიღებ ჩემს წარაუღობაზე, რომელზედ ბევრით უფრო მაღლა მე ვაყენებ მოქალაქის სახელს; ჩემი გრაფობაზე უარყოფის დასამტკიცებლათ გთხოვთ; ჩემი სიტყვები კრების ოქმში შეიტანოთ.“

სენსიმონი დარჩა სოფელში, გამართა პრაპაგანდა და ხალხს უხსნიდა, თუ რაში მდგომარობას ნამდვილი თავისუფლება და თანასწორობა, რა მნიშვნელობა აქვთ მათ ხალხისათვის და სხვ. და სხვ. მხოლოდელ კანტონში კრება რომ და სენსიმონმა წინადადება შეიტანა: ეროვნულ კრებას (რომელიც მაშინ მთავრობის მოვალეობას ასრულებდა) ადრესი გავუგზავნოთ და წოდებების გააუქმება მოვთხოვოთ. თავისი წინადადების დასაცავათ სენსიმონმა ძლიერი სიტყვა წარმოთქვა. კრებამ მას მხარი დაუჭირა; სენსიმონმა თვითონვე შეადგინა ადრესი და გაუგზავნეს ეროვნულ კრებას.

ივ. გამარაშვილი.
(შემდეგი იქნება)

გახ. „ნოვოსტი ზაკავახია“-ს დებეშით ატკობინებენ პეტერბურგდან, რომ საკითხი კახეთის რკინის გზის გაყვანისა და აგრეთვე იმის შესახებ, თუ რამდენად სასურველია ამ მხრისათვის ეს გზა, ამ მოკლე დროში იქნება განხილული გზათა კომისიისაგანაო.

➤ თფილისელ ქართველ ქალთა წრეს გადაუწყვეტია მხურვალე მონაწილეობა მიიღოს აკაკის იუბილეში. წარმომადგენლებად აურჩევიათ ქ-ნი ნინო ყუფიანისა, დ. განდვეილი და ე. ორბელიანისა.

➤ თფილისის გუბერნიის თავადაზნაურთა დებუტატთა საკრებულოს დაუდგენია, აკაკის იუბილეში მონაწილეობის ვარდა, 1000 მანეთი გადასლოს ძვირფას იუბილიარის სახელობის ფონდისათვის.

➤ დაიწყო დუშეთის ხაზინის გაძარცვის საქმის გარჩევა. სასამართლო ს. დარბაზში ხალხს არ უშვებენ.

გრ. რომაიძისათვის აუკრძალავთ ქართულ ენაზე ლექციის წაითხვა; აკაკის ნაწერების მნიშვნელობის შესახებ.

ქუთაისი.

12 ნოემბერს, 12 საათზე და 25 წუთზე ადგილობრივ საგუბერნიო ციხის ახლათ გაღებულ შეორე განყოფილებაში მოხდა მეტად შემადრწუნებელი შემთხვევა: ბესარიასის პოლიკის ჯარის კაცმა ციხის ქვედა სართულში მოლაპარაკე ტუსაღებს თოფი ესროლა. ორი მათგანი ილ. გოგაძე და თეოფ. ცხომელიძე ტუყით გულ-განგმირული იქვე უსულოდ დაეცა. მხოლოდ, მესამე, გიორ. კანწყურაშვილი ხელში დაჭრილი საავადმყოფოში მოათავეს.

➤ აკაკის იუბილეს მონაწილრებელი ადგილობრივი კომიტეტი 23 ნოემბერს იწვევს ქალთა კრებას, რომელშიც უნდა აირჩიოს თფილისში იუბილიარის მიმლოცავათ წარმომადგენლები ქალთაგან.

➤ აქ საგომლობათ აცივდა, ხოლო 18 ნოემბერს საკმაოდ დასთავა.

➤ მოკლეს ხაში ქ-ნი იავროსკაია აქ ითამაშებს თავის დასით კნობილ პიესას „მადამ-სანტენს“.

➤ ამას წინათ რეალურ სსსწავლებლის ზედამხედველის ქიქინაძის ფულის გატაცებისაგან ეჭვით შეიპყრეს ორი. ერთი მათგანი ყოფილი მოსწავლე ქიქინაძეა.

➤ 13 ნოემბერს მოხდა საჯარო ვაჭრობა ხიდის გაცემის შესახებ. მოიჯარადრენი აუარებელი რიცხვი გამოჩნდა, ყველაზე უფრო მეტი ფულის თანხა (19,000 მ.) წარადგინა ბან ფერეშიძემ. ახლობან ეს ხიდი გაცემულია 18,000 მანეთათ.

➤ სახაზინო გიმნაზიაში დასრულდა აფთიაქის შევირდათა გვაზმენის წარმოება. 15 ყმაწვილიდან მხოლოდ ორი გახდა ფარმაცევტის მოწმობის ღირსი.

➤ ქართულ გიმნაზიაში თვით აკაკის თანადასწრებით ბრწყინვალეთ გადაიხიდან ყმაწვილთა საყვარელ

მგონის დღესასწაულს.

→ იქ, სადაც იუბილის დღეს სადღესასწაულო პროცესიამ უნდა გაიაროს, ქუჩა ერთიანად გაფუჭებულია, ქვები აყრილია. კარგი იქნება, რომ დროზე შეაკეთებდნენ ქვაფენილს.

წმირილი მოსკოვიანს

(საკუთარი კორესპონდენტისაგან).

მოსკოვის სტუდენტობის მდგომარეობა.

მოსკოვის სტუდენტობის დიდი უმრავლესობა საშინელ გაკირვებას განიცდის მატერიალურ უსადრობის გამო. მე ფიქრადაც არ მომივა ის აზრი, თითქმის რუსეთის სხვა საუნივერსიტეტო ქალაქებს სტუდენტობა მატერიალურათ უფრო კარგ პირობებში იყოს, ვინემ მოსკოვისა, მაგრამ ამ წერილში მე თუ მარტო მოსკოვის სტუდენტობას მინდა მივაპყრო მკითხველი საზოგადოების ყურადღება, — ეს იმისთვის, რომ მე, როგორც მოსკოვის უნივერსიტეტის სტუდენტი, უფრო კარგად, უფრო ყოველმხრივად ვიცნობ ამ ქალაქის სტუდენტობის მდგომარეობას.

მოსკოვის სტუდენტობის თუ მეტი არა, სამი მეოთხედა ნაწილი მინც წელს უფრო მეტ გაკირვებას განიცდის, ვინემ როდისმე წინათ განიცდიდა.

დავიწყეთ ოთახების გაძვირება. ოთახების ფასებმა, შედარებით წინანდელ წლებთან, იმ ზომამდე აიწია, რომ წარმოდგენაც კი მეტად ძნელია; მაგალითად: ოთახი, რომელიც წარსულ წელს 20 და 25 მანეთად ქირავდებოდა, ესლა 30-დან 35 მანეთამდე ღირს. ამასთანავე წინა წლებში 20 და 25 მანეთთან ოთახებს ორი ამხანაგი ქირაობდა და ერთად სცხოვრობდნენ, რომ იაფთა გამოსულიყვნენ; წელს კი, თუ უმეტეს ნაწილათ არა, ხშირათ მინც, 30—35 მანე იან ოთახში ერთის მეტს არ აყენებენ. თუ უნივერსიტეტს მოსცილდები ოთახი, ხუთი და ხშირად კიდევ მეტი ვერსის მანძილზე, შეიძლება იშვიათ 15—16 მან. პატარა ოთახი, იმდენათ პატარა, რომ ერთ სტუდენტს გაკირვებით შეუძლია მოთავსდეს, ანაირათ, ოთ ხის ფასზე თუ მივუმატებთ მოსამსახურის და განათების ფასს, რაც 2 მან. უღრის, გამოვა 17—18 მანეთი; მაშასადამე სტუდენტს მარტო ოთახი, მოსამსახურე და განათება დაახლოვებით უჯდება 17—18 მანეთი.

ამას უნდა მიუმატათ სადილის ფასი; რაც უნდა მცირე სადილით დამკაყოფილდეს სტუდენტი, 10 მან. მინც უმკველად უნდა; ესლაც დილა-საღამოს ჩაი თავისი შაქრით, სარკები და ბევრი სხვა უპირველესი საქირო ნივთები, რასაც, სულ მცირე რომ ვთქვათ, 8—10 მან. უნდა. ანაირათ, ტანისამოსისა და საქირო წიგნების გარდა, რომ ცოტათ გვარიანათ იცხოვროს სტუდენტმა, მას თვითურად უნდა ჰქონდეს არა ნაკლებ 35—40 მანეთისა. ნაძველათ კი, სტუდენტობის დიდ უმრავლესობას ამისი ნახევარიც არ მოეპოვება. ბევრია,

დიდათ ბევრი ისეთები, რომლებიც სახლიდან ერთ კაპეკსაც არ იღებენ; 25-დან 40 მანეთამდე რომ იღებენ, იმათი რიცხვი არ აღემატება, დაახლოვებით რაოდენობათ 3000-ს და მოსკოვის უნივერსიტეტში (მარტო უნივერსიტეტში) სტუდენტობის რიცხვი 9 ათასზე მეტია. იმისთანები კი, რომლებიც 40 მან. მეტს იღებენ თითებზე ჩამოითვლება. მაშ, რა უნდა ქნას დანარჩენმა 6 ათასმა სტუდენტმა, რომლებიც ან 10—15 მანეთს და ან სულ არაფერს არ იღებენ სახლიდან? გაკეთილის ზოგაზე და იმით თავის გატანაზე იმედების დამყარება ტყვილი ოცნება იქნებოდა; სხვა რაიმე ინტელიგენტური სამუშაოს ზოგაც გაკეთილის ზოგაზე უფრო ძნელია. აშკარაა სტუდენტობას ერთი-და დარჩენია: იმშიშლილს სანამ მოთმენა და ძალა ეყოფა; და კიდევ შიმშილობს, მაგრამ შიმშილობს არა მარტო უნივერსიტეტის 6 ათასამდე სტუდენტი, — ამ რიცხვს, თუ მეტი არა, ერთი ამდენი მინც სხვა სპეციალურ უმაღლეს სასწავლებლებს სტუდენტობა უნდა მიუმატონ და ანაირათ გამოვა სულ მცირე 12 ათასიანი შვიერ სტუდენტთა არმია, რომელიც წარმოუდგენელ გაკირვებაში იმყოფება.

ამ გაკირვების რამდენიმე მინც შესამსუბუქებლათ არსებობს უნივერსიტეტის უფასო სასადილო, რომლის მიზანია მიაწოდოს სტუდენტობას იაფ-ფასიანი სადილები და ზოგსაც უფასოთ აძლიოს, მაგრამ ვერც ეს სასადილო შევლის გაკირვებას; წინათ ამ სასადილოში ორი კერძიანი სადილი ღირდა 6 მან. შემდეგ 7 მან. და 50 კაპ. ასწიეს და ესლა კი 9 მან. ღირს. უფასოდაც მხოლოდ 200-დან 300-მდე სადილს იძლევა, რადგან მეტის მოცემის საღსარი არ შესწევს, ესლა სასადილოს გამგებმა ფიქრობს სადილი ორი კერძიდან ერთ, მარტო პირველ კერძამდე ჩამოიყვანოს, რაიც თვეში 6 მან. ღირება, მაგრამ როგორც თვით მკითხველიც მიხვდება; ვერც ეს შესამსუბუქებს თვალსაჩინოთ გაკირვებულ მდგომარებას.

ამ დიდი გაკირვების უფრო მეტათ ნათელ-საყოფათ მკითხველის ყურადღებას მივაქცევ შემდეგზე. უნივერსიტეტის კარიდორებში ხშირად შეხვდებით ასეთ ნაირ განცხადებებს: „ამხანაგებო! სიცივით ვკვდები. მაჩუქეთ, თუ რომელიმეს გაქვთ ძველი ტანისამოსი მისმინეთ, ნუ მოძლავთ სიცივით“. ქვეშ აწერია ადრესი, სადაც შეიძლება ძველი ტანისამოსის მიტანა, ან და ძველი ტანისამოსის მქონე, თუ კი გამოჰნდა ასეთი, განცხადებამდე მაჩუქოს თავის ადრესს, სადაც უნდა მიაკითხოს განცხადების გამომკვრელმა. კიდევ: „ამხანაგებო! ფეხზე არ მაქვია, ფეხშიშველი სიარული უნივერსიტეტში და იღაც ამ ყინვაში, თქვენც იცი, შეუძლებელია; მომეცით, თუ ვისმე გაქვს, ძველი ფეხსაცმელები!“ და სხვა ბევრი ამგვარი განცხადებები, რასაკვირველია, თუ ასეთ პირობებში მყოფი სტუდენტი არაფერ შეგ სიმუშაოსაც არ თაკილობს.

ამას წინათ მოსკოვის გავრცელებაში აწერილი იყო

ერთი სტუდენტის მდგომარეობა. მოვიყვან მოკლედ ერთღარბ მცხოვრების სამხარეულოს ერთი კლუხე ექი-რავებია სტუდენტს და იქ მოეწყო საწოლი ბინა და თან სამუშაოც. შეუსწავლია მემქემის ხელობა და აკერებს ძველ ფესსაქმელებს; ამნაირად შოულობს თვეში 6 მანეთს და ცხოვრობს იმით.

ზევეთ მოყვანილ მავალითებს კომენტარიები არ ესაქიროება.

ჩემ მიერ აწერილი სტუდენტობის გაქირვებული მდგომარეობა—კიდევ არ არის სახეც, კიდევ ბევრი მაკალითების მოყვანა შეიძლება, მაგრამ ესლა ესეც კმარა.

დაიხ, ასეთია გაქირვება და საზოგადოება კი ამ გაქირვებას გულგრილთა ეკიდება და ძლიერ იშვიითად უწყევს დახმარებას უმწყო და უიმედო მდგომარეობაში მყოფ სტუდენტობას.

ისიც უნდა აღენიშნოთ, რომ ბევრი ვერ იტანს მუდმივ შიმშილობას, ვერ იკმაყოფილებს თავს მარტო პურით და იძულებული ხდება თავის ხელით სიკოცხლე მოისპოს. ვინც სტახტო ქალაქების გაზეთებს თავის ადვენებს, ის ალბათ შეაჩნევდა, თუ როგორ იზრდება თვითმკვლელობათა რიცხვი; ყოველ ღდე ხუთიდან შვილი, რვა შემთხვევებია თვითმკვლელობის აღდრონ ქალაქებში. ამათ რიცხვიში კვირაში სამი და თთხი უმაღლეს სასწავლებლის სტუდენტი მაინც იქნება. მოსკოვში თანდათან ხშირდება თვითმკვლელობის ჩადენა მოსწავლეებისაგან, რომლებიც ტოვებენ მოკლედ, ლაკონიურ წერილებს: „ვერ გავუძელი მუდამ შიმშილობას“, ან „ასეთ სიკოცხლეს სიკვდილი სჯობია“ და სხვა ბევრი მხნარი.

და აი, ამ დროს სწავლა-განათლების მინისტრი წინადადებას იძლევა უნივერსიტეტის სასარგებლოთ გადასახალი ქირა 25 მანეთიდან 75 მანეთამდე გააღდიან!..

ივ.—იძვ.

პვირიდან-კვირამდე

რ უ ს მ ი თ ი.

შინაგან საქმეთა მინისტრმა ალუკობლა გრადო-ნაშაღნიკებს, გუმბრნატორებსა და გენერალ-გუმბრნატორებს ბეჭდული სიტყვის წარმომაღდენლებთან ლაპა-რაქი და ამ ლაპარაკის გამოკვეყნება მინისტრისაგან უწინასწარგნბრათიოდ.

— 12 ნოემბერს პეტერბურგს მოვიდა რუსეთის თერანელი ელჩი გარტივი. ამბობენ, იგი აღარ დაბრუნდება სპარსეთშიო.

— მინისტრთა საბჭომ მოიწონა სახელმწიფო დუმაში შესატანად სადაქრო სამინისტროსაგან წარდგენილი განცხადება, რომ 1911 წლის 1 იანვრამდე ნება დართულ იქმნას უზაყოდ შემოიტანონ საზღვარ-გარეთიდან ზოგიერთი სასაფლო-სამეურნეო იარაღები.

— 14 ნოემბერს საგარეო საქმეთა მინისტრთან

გაიმართა თათბირი სპარსეთის საქმეთა შესახებ. აქ თათბირის დაესწრა იხოლოსკი (რუსეთის ელჩი კონსტანტინოპოლში), მინისტრები: სახმედრო, ფინანსთა და საეკ-რო, აგრეთვე რუსეთის თერანელი ელჩი გარტივი.

— პეტერბურგში ხოლხორით ყოველ ღდე ავათ ხდება რამდენიმე ათი კაცი და ერთ მესამედზე მეტი იხოცება.

ს პ ა რ ს ე თ ი.

გახ. „ნოვ. ზაქ.“ საკუთარი კორესპონდენტი სწერს თავრიზიდან ღდეშით: „თავიანთ განზრახვის შესასრუ-ლებლად სათარხანის მომხრეები თანდათან სტოვებენ მცირე ატრიადებისგან დაქერაღს ზოგიერთს ადგოლებს. საღმასტი ჯერ ფიდაების ხელშია, მაგრამ ხოი დასცა-ლეს. რეაქციონერები აღტაცებულნი არიან, თუმცა ეინულ-დოულესა და მის საშეკოდ მისულ ჯარის ნაწი-ლების წაწევის შესახებ კი არა ისმის რა. საქმის მკო-დნეთა აზრით, სათარხანი ისეთ სტრატეგიულ თავდას-ხმას აპირებს, რომ ყველას გააკვირვებსო.

— ცნობები მოდის, რომ რევოლიუციონერებსა და რეაქციონერებს შეტაკება მოსვლიათ ხოიში. დანაშლი-ლებით ჯერ არაფერი ისმის ამ შეტაკების შესახებ.

— სათარ-ხანმა საქპარო ღდეშმა მიიღო მარაგი-დან. რევოლიუციონერები სთხოვენ გაუგზავნოს იარა-ლი და სურსათი, რადგან შაჰის მომხრე გუმბრნატორი საღმი-ხან-ჩარდოელი 500 ცხენოსან მხედრით გვიზი-რებს თავდასხმასო.

— რუსეთის გაზეთებს სწერენ პარიზიდან, რომ თავრიზის რევოლიუციონერებმა თხოვნით მიპართეს სო-რესს, იღონეთ რამე და ისე მოაწყეთ, რომ საფრანგე-თის პრესასამ ჩაგაზნოს რუსეთს, ნუ ერევა სპარსეთის საქმეში და მხარს ნუ უჭერს შაჰს. რუსეთი თუ არ ვაერე-ვა სპარსეთის საქმეში, შაჰს არას გზით არ შეუძლიან რევოლიუციის დაშარცხებო.

— ახალგაზდა ოსმალებმა ორი ბატალიონი საუ-კეთესოდ გაწვრონილი ჯარი გაუგზავნეს მისაშველებლათ სპარსელ რევოლიუციონერებს. ოსმალილი შერობრები ქურთების ტანსამოში გამოწყობილი შევიდნენ თავ-რიზში. სპარსელი რევოლიუციონერები ღიდის აღტა-კებით მიეგზენენ თანამგძნობ გმირებს, ზარბაზნები დასკალეს ნიშნათ მათის მოსვლისა და პატივისცემისა.

ირანის მბრძანებელი, რა-თქმა უნდა, ვანუსაზღვრე-ლათ თურმე ააშფოთა ოსმალითის ჯარის „სტუმრო-ბამ“ და რუსეთს ეპოტენებო! რუსულ ვაზეთის ერთ კორესპონდენტისათვის ვანუსაზღვრე და სპარსეთის მთავ-რობას, ჩვენ ვერ ვაზერებთ პროტესტი განეცუცხადოთ ოსმალითის, მაგრამ იმედი გვაქვს, რუსეთი განუტყალებს პროტესტს ამის გამოო.

— რევოლიუციონური ძალი სპარსეთში თანდათან მატულობს. მთელი საღმასტი ესლა იმათ ხელშია. მთა-ერობისაგან გზის მკეელებათ დაყენებულ კაზაკებისა და სარბაზნების უმთავრესი ნაწილიც კი რევოლიუცო-ნერებს შეუერთდა და მათთან ერთად იბრძვის.

ბაკანთის საქმეები.

ავსტრია თავისას არ იშლის და ცხადათ თუ ფარულათ დიდს მზადებაშია. არ ვიცი, რამ აუშალო ომის საღერღელი—მოკარბებულმა ფულმა, თუ საუკეთესო სამხედრო ძალამ,—მაგრამ ის კი ვიცი, რომ ძველისა თუ ახლის თამასუქით უნდა პატარა ერს დიდი თათი დაადოს და გემრიელი ულუფა საკუთრად შეიტკაპუნოს. სერბიის ჩრდილოეთის მხრის საზღვრებ-

ზე განუწყვეტლად მიდის ავსტრიის ჯარი. სხვადასხვა გარნიზონები 40,000 ქვეითა და 6 ცხენოსან პოლკს შეადგენს. ზემონიდან მიტროვიცამდე ტელეგრაფის ახალი მთავალი გაპყავით. სერბიის მოსაზღვრე სოფლებს გამოუცხადეს, საღამოს ექვსი საათიდან დილის ექვს საათამდე სახლიდან არ გამოხვიდეთო. ამასთან, ღამე სინათლე არსად არ უნდა სჩანდეს. ადგილობრივ ბანკებს დიდძალი ფული და ძვირფასი ნივთები საზღვარ-

გარეთის ბანკებში გადააქეთ. ყოველ დღე აუარბელი მატარებლები მოდიან სამხედრო სურსათით დატვირთულნი. სხვა საქონლის ზიდა რკინის გზით სრულიად შესწყვიტეს.

ლონდონი. აქაურს წრეებში დარწმუნებულნი არიან, რომ ავსტრიის გულით სწადიან ომი და კიდევ ეჭირვება ესა, რადგან იმედი აქვს ამ ომის მეოხებით შეინარჩუნებს იმპერიის ორსავე ნახევარს, რომ იმპერატორ ფრანც იოსების სიკვდილის შემდეგ არ დიქ-

საქსოს. სერბიასთან ომს თანაუგრძნობენ როგორც ავსტრიასა, ისე უნგრეთში. მდგომარეობას სერბიულათა და ომის ახლო მომსწავებლად სთვლიან. სერბიაც მზადაა შემოსეულ მტრის დასახვედრათ. ბელგრადიდან სამომარი იარაღი გაიტანეს იმ მოსაზრებით, რომ მტერს საბაზი არ მისცენ ყუმბარები დაუშინოს ქალაქს. სერბები შიის პოზიციებს დაიჭერენ. ეტყობა, ავსტრიელები დანარჩენ ჯარის საზღვარზე მოსვლას ელოდებიან. ავსტრიის საფინანსო და სავაჭრო წრეები შეში-

ნებულნი არიან. კურსი ს გრძნობელათ დაეცა ბირ-
თაზე.

სტამბოლი. ავსტრიის ელჩმა წინადადებათ მიმართა
პარტას, ძალა დაატანეთ დამოქონის. მუშებს ავსტრიის
შაქარი გამოტვირთონო. ავსტრიის საქონელს ბოიკო-
ტი აქვს გამოცხადებულნი. ელჩი აუწყებს პარტას, თუ
ჩვენს საქონელს ბოიკოტს არ მოხსნიან, აქედან წაე-
ლო. და ეს კი ორ სახელმწიფოთა შორის კავშირის
შეწყვეტას ნიშნავს.

ქელნი. „ქელ. ცაიტ.“ სწორენ სალონიკიდან,
ანტერვანდიან მოსული, ზელოგიელ ახანავგობის მიერ
დატვირთული, ავსტრიის გემი „ალგა“ ვერ გადმოტვირ-
თეს, ოუმცა ზელოვის ბაირალი კი ჰქონდაო.

— ცეტინიეში (ჩერნოგორიის სტანბო ქალაქი)
მივიდნენ რუსის ავიტრები, რათა ჩერნოგორელებს
ახალ ხარაზნების ხმარება შესწავლონ.

ო ს მ ა ლ ე თ ი .

სტამბოლი. პარლამენტის 240 წევრიდან 229 უკვე
აირჩიეს.

არზრუმის ვილაიეტში არჩევნები დასრულდა. აირ-
ჩიეს 3 ოსმალო და 2 სომეხი—დაშნაკაკანი.

ოსმალეთის მთავრობას მოლოპარაკება აქვს საფრან-
გეთის საერო განათლ ბის მინისტრთან და სთხოვს, რომ
უჩვენოს ფრანგი პროფესორები და მასწავლებლები,
რომელნიც დასთანხმდებიან ოსმალეთის სასწავლებლებში
იდგილების მიღებას.

— ერთს ადგილობრივს პატრიოტულ საზოგადოე-
ბას 80,000 ცალი მუნდირი შეუწირავს ადრიანოპოლის
ვილაიეტის მმართველისათვის.

ჩ ი ნ ე თ ი .

როგორც კი ჩინეთის მზრძანებელნი გარდაიცვალენ,
იმუშავე მოელო მთელს ჩინეთს ამოხევის ალი და საკა
„ამოხავილ მზის ქვეყანა“ გამოეა იმ ბნელითიდან, რო-
მელშიაც სული ეხეთებოდა 400 მილიონიან იმპე-
რიის. რევოლუციონურმა მოძრაობამ მსწრაფად ირინა
თავი, თუმცა რევოლუციონერებიც არა სთვლემენ. ამ რეა-
ქციონერების წყალობით მოკლეს ამ დღეებში ცნობი-
ლი სახელმწიფო მოღვაწე იუნშიაკი, რომელიც ახლათ
დანიშნულ რევენტ პრინც ჩუნის უმახლოებლესი კაცი
იყო. იუნშიაკი პროგრესიულ იდეების მატარებელი
იყო და ჩინეთის რევორმების დიდი მომხრე.

— გამოირკვა, რომ ჩინეთის იმპერატორი და იმ-
პერატრიცა შხაიანის გავით მოწამლეს. ამ საშინელს
მკვლელობაში დაწამავენნი არიან სასახლესთან დაახ-
ლოვებული პირები. სასახლის სატურისები თურმე მეტად
მარჯვე იარაღნი იყვენ იმპერატორის დიდებულთა შთქ
მულოძისა. ამათის შემწეობით მოიმოქმედეს ყველაფერი
და ამიტომაც აუარებელ სატურისთა გროვა უგზაუკე-
ლოდ გადაკარგულა.

— პეტერბურგში ჩინეთის საელჩომ ცნობა მიიღო,

რომ რევოლუციონერები უფრო და უფრო წინ მიდიან
სამხრეთიდან ჩრდილოეთით ჰეინისაკენაო.

— ჩინეთის იმპერატორს გადაწყვეტილი თურმე
ჰქონია კონსტიტუციის გამოცხადება, რისთვისაც ამ
წლის 14 ავგისტოს კიდევ გამოუცია ბრძანება, რომლის
თანახმად უნდა შემუშავებულიყო საკონსტიტუციო წე-
სები, ასე, რომ 1916 წლისათვის უნდა შემოღებულიყო
კონსტიტუცია

იმპერატორს ანდერძი დაუტოვებია, საცა ამობს:
იმდენი ვცადეთ მოახლოვეთ კონსტიტუციის გამოც-
ხადების დღე. ჩემს შრავოლტანჯულ სულს, რომელიც
ეხლა ზეტისად უნდა მიიქცეს, მხოლოდ ეს დაამწეი-
დებს. აღმითქვით, რომ შესარულებთ ამ ჩემს ანდერძს
და მით შემისუბუბებთ სიკვდილსაო.

წმირილი ამსტრიიდან.

(საკუთარი კორესპონდენტისგან).

მთავრობის ახალი კანონ-პროექტი

(დასარული, იხ. „მშათობი“ № 1).

ეხლა გადავიდეთ თვით კანონ-პროექტის განხილვა-
ზე. როგორ უყურებს კანონ-პროექტი სიბერის უზრუნ-
ველ-ყოფის საკითხს? ყველას, როგორც მუშებს, ისე
წვრილ ვაჟარ-მრეწველთა და გლეხებს კანონ-პროექტი
უფლება ენიჭებათ თავი დაიზღვიონ სიბერისაგან, მხო-
ლოდ ერთი პირობით: მათი წლიური შემოსავალი 2,400
კრონს (960 მანეთი) არ უნდა აღემატებოდეს. სიბერის
ხანა კი 65 წლიდან იწყება. როგორც ზემოთ აღვნიშნე
ვაკვრით, ამ ხანგრძლოვ სიბერემდე მუშა ან სრულებით
ვერ აღწევს, რადგან გაცილებით ადრე ის, ღონე
მიხილი, იძულებულია მუშაობას თავი დაანებოს, ან
და, თუ აღწევს, უეჭველია, დიდხანს ვერ იგეგმოს სიბე-
რის რენტით. თვით მთავრობაც კარგად აჩვენეს ამ გა-
რემოებას, როდესაც კანონ-პროექტში აღნიშნავს: „მუ-
შათა კლასის მდგომარეობა მით უნდა განირჩეს „დამოუ-
კიდებელთ“ (ეგრე ეძახის მთავრობა წვრილ მესაკუთრეთ,
როგორებიც არიან გლეხები, წვრილი ვაჟარ-მრეწველნი,
ხელოსნები და სხვ.), „მდგომარეობიდან, რომ პირვე-
ლისთვის, ე. ი. მუშათა კლასისთვის, დაუძლურება-
დასახიზრებისაგან დაზღვევის საკითხი უფრო სკირ-
ბოროტო და უფრო გულთან ახლოა. მუშა, რომლის
არსებობა შეიძროთ დამოკიდებულია ხამუშაო ქირისა-
გან, თავის ძალა-ინტერგის თანდათან ხარჯავს და კარ-
გავს, რის გამოც იძულებულია 65 წლის მიღწევამდე
ინვილიდობისაგან დაზღვევა მოითხოვოს“. კანონ-პროექ-
ტი სწორეთ და სამართლიანათ აჩვენეს ფაქტს; მხოლოდ
შესაფერისი დასკვნანი ვერ გამოკაყავს ამ სამუშაო
მოვლენიდან. გერმანიის მთავრობა 1899 წელში იძუ-
ლებული გახდა სიბერის და ინვალიდობის დაზღვევის
კანონში მცირეოდენი შესწორება შეეტანა, სახელდობრ,
გამოეტა მხოლოდ ინვალიდობისაგან დაზღვევის კანონი,
განსაკუთრებით მუშათათვის. ავსტრიის მთავრობა კი ამ
გარემოებას გვერდს უხევებს და მუშათა და „დამოუკი-

დებელთა“ დაზღვევის კანონს ერთმანეთში დომხალივით ურევს. ეს ორი სხვა და სხვა ეკონომიურ მდგომარეობის, სხვა და სხვა ინტერესების მქონე კლასის ერთმანეთში შედუღება-შერევა დიდ შეცდომათ, დიდ ნაკლებუფერანებათ უნდა ჩაითვალოს. ამით აშკარად გამოსკვივის, რომ პროექტის დასახლებული ადგილი „ქრისტიანულ-სოციალისტების“ გავერვის ქვეშ გამოცხობილადლიერ სიმპატიურია საყოველთაო სოციალურ დაზღვევის კანონის ცხოვრებაში გატარება, მაგრამ ამისათვის შესაფერისი, მიზან შეფარდებული ზომებიც არის საჭირო, რაიც დღეს მთავრობას არ მოეპოვება. თვითონ მთავრობას ევეი შეაქვს „დამოუკიდებელთა“ თავისუფალ თანხმობის გამოცხადებაში, რის გამოც წინადადებას იძლევა მათ დაზღვევის იძულებითი ხსისათი მიეტყვს, მხოლოდ დიდის სიფრთხილითა.

„დამოუკიდებელთა“ ეველებათ თვიურად თითო კრონის (ორი აბახანი) გადახდა 40 წლის განმავლობაში სიბერის რენტის აღების უფლების მოსაპოვებლათ მაშინ, თუ კი გლეხი 45 წლის იქნება, წლიურად მიიღებს სახელმწიფოსაგან 246 კრონს (1000 მან.). აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ სიბერის რენტის რაოდენობა გლეხის თვიურ გადასახადის რაოდენობაზეა დამოკიდებული; რამდენათაც მეტია გადასახადი, იმდენათ დიდია თვით რენტც. აშკარადებთ ამ მუხლის უფარვისობა, უმთავრესათ უფარვისობა იმ საშუალებებათ, რომელთა შემწეობით სიბერის რენტისათვის საჭირო ფული უნდა შეგროვდეს. რამდენად გლეხი, მავალითად, განსახლებულ გადასახადის წესიერად გადახდას შეიძლებს, იმდენად უეჭველია; კანონი ნებაყოფლობითი ხასიათის იქნება; მაგრამ, მეორე მხრივ, რამდენად ის სახელდებულთა გადასახადს დაატებს გლეხს კისერზე, იმდენად ის დამკარგავს მიმზიდველობას ფართო მასსაში, იმდენად დღენი მისი დათვლ ლად უნდა ჩაითვალოს. შეგვიძლია საესებით დარწმუნებული ვიყოთ, რომ პირველსავე პრაქტიკულ ნაბიჯზე ეს უღობველი მსაჯული ამ კანონის შესაბამისად უფარვისობას დაადსტურებს. მაშინ კი აუცილებელ საჭიროებათ გადაიქცევა იმის განხორციელება, რასაც ს.დემოკრატია იმ თავიანთ ითხოვდა და ფიქრობდა. მაშინ საჭირო შეიქნება „დამოუკიდებელთა“ დაზღვევის კანონის მუშათა ინვალიდობისაგან დაზღვევის კანონიდან გამოყოფა, მისი, ე. ი. „დამოუკიდებელთა“ დაზღვევის საკითხის სხვა ნიადაგზე დაყენება, მის განსახორციელებლათ სხვა საშუალებების აღმოჩენა. ცხადია, ევეთი დომხალივით არვე-დარევა სხვადასხვა კანონისა მხოლოდ ტრომანად, მხოლოდ დამპირკლებელ მომენტად გადაიქცევა და ისედაც რთულ, ანელ საქმეს უფრო გაართულებს, უფრო გააძნელებს და დაავიანებს.

შედარებით მეტი გამჭირახობა, მეტი სალი გონება მთავრობას მუშათა ინვალიდობისაგან დაზღვევის საკითხის გადაჭრაში გამოუჩენია; ვამბობ, შედარებით მეტი გამჭირახობა, რადგან აქაც ბევრია ცუდი ღირსების

მარგალიტები. არგველი უეჭველი ღირსება ინვალიდობისაგან დაზღვევის მუხლისა რაში მდგომარეობს, რომ თითქმის ყველა მუშათა კატეგორიებს ეხება. ამ მუხლით შეუძლიანთ ისარგებლონ ინდუსტრიულურ და ხელოვნურ მუშებმა, სასოფლო მეურნეობაში და დღიურ მომუშავეთ, მისამახსურე პერსონალმა, ოჯახის დამხმარე წევრთ, შინაურ მსწავლებელთ, მეურვე-მრეცხველით და სხვ. მთავრობის გამოანგარიშებით ამითი რიცხვი ექვს მილიონს უდრის. გამორიცხულნი არიან უევე ინვალიდები და ის პირები, რომელთა ხნიერება 60 წელს გარდასცილებია, და რომელთა წლიური სამუშაო ქირა 2400 კრონს (960 მან.) აღემატება. თავის დაზღვევა მუშას 16 წლიდან შეუძლია, მანამდე კი არა სრულწლოვანად არის გამოცხადებული. გადასახადი ოთხი წლის განმავლობაში უნდა იხადოს, რომ ინვალიდობისაგან დაზღვევის რენტც რამე უზედურების შემდეგ მიიღოს. გადასახადთა რაოდენობის მიხედვით მუშები ექვს კატეგორიათ იყოფა პირველი კატეგორიის მუშა კვირეულად 13 ჰელერს (4 კაპიკია) იხდის, მეორესი — ორჯერ მეტს და მიყოლებით. თავის მხრივ სახელმწიფო თითო რენტორისთვის 90 კრონს (36 მანეთს) გადაღებს.

ამ მუხლში მიღებულია მხედველობაში აგრ ივე სხვადასხვა მოსლოდნელი გარემოებანი; მაგ. თუ დაზღვეული მუშა დროთა ვითარებისა გამო „დამოუკიდებელთა“ პირად იქცევა, მაშინ მას ინვალიდობისაგან დაზღვევის უფლებით სარგებლობა ესპობა და გადახდილი ფული უკან უბრუნდება, ან და ეს ფული ჩაეთვლება, როგორც გადასახადი სიბერის დაზღვევისა რენტის მისაღებად; მეორე მხრივ, თუ მას სიკვდილი ეწვევა, მაშინ მისი ქირისუფალი გადახდილი ფულს საჩუქრათ უკან იღებენ. მხედველობაში მიღებულია ბევრი სხვაიც, რომლის ჩამოთვლას ესლათ ვერ გამოვუდგებთ. საყურადღებოა, თუ როგორ განმარტავს კანონ-პროექტი ინვალიდობის ცნებას; აი, რას ვკითხულობთ: „ინვალიდათ ითვლება ის პირი, რომელიც ცხადია სიბერის, ავადმყოფობის ანუ სხვა გვარ დამპირკლებელ მიზეზის გამო არ ძალუქს ხანგრძლივათ აკეთოს ერთი მესამედი იმისა, რასაც გონებრივად და ფიზიკურად ჯანმრთელი ადამიანი მგზავსი ცოდნის და ნიქის პატრონი იმევე ალიავს აკეთებს“. როგორც სწანს, კანონ-პროექტი ამით ხანგრძლივ მუშაობის უნარის დიკარგავს აღნიშნავს, როგორც აუცილებელ პირობას ინვალიდის რენტით სარგებლობისთვის. საქმე იმაშია, რომ აქამდე არსებული აქ „ავადმყოფთა დამხმარე კასსა“ ძალიაში რჩება; მას ესლათ განსაკუთრებული ფუნქციები გადაეცემა. ამ დაწესებულებას ესლათ უფრო ფართო ნიადაგი ექნება, მისი წევრთა რიცხვი საგრძობლად მოიმატებს, რადგან მკიდრით უკვემორღება ინვალიდობისაგან დაზღვევის საქმეს. აი ამ დაწესებულებამ უნდა აღმოუჩინოს ავადმყოფ მუშას დახმარება ერთი წლის განმავლობაში, თუ კი იმედია, რომ საესებით გამომრთილება, საზოგადოდ, შესაძლებელი

არის. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ ავადმყოფთა დამხმარე კასა“ მუშის სავსებით სწინისაგან განთავისუფლების შეუძლებლობას აღიარებს, განთავისუფლებას იმკვებრად, რომ ის სამუშაოში გამოსადეგი იყოს, მაშინ მას ინვალიდაც აცხადებს ზემო აღნიშნულ მუხლის ძალით და შემდეგი დამხმარებაც სათანადო დაწესებულებას ევალება. მაშასადამე, ინვალიდის რენტის მიღება შეიძლება იმ წუთიდან, როგორც კი ინვალიდობა განჩნდება, მხოლოდ ერთი პირობით, —სახელდობრ, ოთხი წლის განმავლობაში გადასახადის გადანიხსნის შემდეგ. აქაც, როგორც სიბერის რენტზე, ინვალიდის რენტის რაოდენობა დამოკიდებულია გადასახადის რაოდენობაზე. პირველი კლასის მუშის რენტა 124 კრონს (59 მანეთს) უდრის, მეორეს—ცოტა მეტს და ასე ზევით: მეექვსე კლასის მუშა 298 კრონს (120 მან.) იღებს. ეს ცხემა იმათ, ვისაც კვირეული გადასახადი მხოლოდ ოთხი წელიწადი უხდიათ. შემდეგ კი წლების რაოდენობის მიხედვით, თუმცა ინვალიდის რენტა მატულობს, მაგრამ ძლიერ ენდება და მცირედ. მგალ., თუ დაზვევულ მუშას ორმოცი წლის განმავლობაში გადასახადი უხდია, ის, თუ პირველ კლასს ეკუთვნოდა, ე. ი. 12 ჰელერს კვირეულად იხდიდა, —იღებს სახელმწიფოსაგან მხოლოდ 168 კრონს (67 მან.), მეექვსე კლასის კი 588 კრონს. როგორც ხიანს მოყვანილ რიცხვებიდან, განსვავებდა დროის მიხედვით ძლიერ პატარა და არა საგრძნობლად.

დასასრულ, თუნდ ორიოდე სიტყვით ერთი ფრიად ღირს. შესანიშნავი დაწესებულების მოხსენება არ იქნება უზრგო კანონ-პროექტის უმთავრეს მუსლებს ჯგროვან ვასაცნობათ. წინედაც არსებობდა—და ესლაც კანონ-პროექტი მის არსებობას ამტკიცებს—ორგანიზაცია ერთ დროულ დამხმარებს რაიმე უბედურების გამო დაწავებულ მუშისათვის. არსდება მოკლედ რომ ესთქვა, უბედურ შემთხვევისაგან მუშათა დაზღვევა. წინედ თვით მუშა 50 პროც. იხდიდა, დღეს კი ამ დაწესებულების შენახვა სავსებით მუშების დამჭირებელი აწეება კისტრება. ეს დიდი ნაბიჯია წინ მუშთა დაბეჭავებულ მდგომარეობის გაუმჯობესობას საქმეში.

ნათქვამიდან ნათიად ხიანს, რომ კანონ-პროექტი შედარებით პროგრესიულია, მხოლოდ სავსებით მუშათა დაზღვევის საკითხის გადაჭრა მას მიანიც ვერ ძალუქს. თუ ის კანონად იქცა, მაშინ ცხოვრება ბევრს შესწორება-დამატების საქიროებას დაიანხევებს ყველას; უაღრესი მნიშვნელობა კანონ-პროექტისა მდგომარეობს იმაში, რომ პირველად მხოლოდ ესლა შეიძლება გაჩაღდეს ენერგიული და საშუალონიანი მუშაობა ამ რეფორმის განხორციელებისთვის. დღემდე რეფორმის ერთ-ერთ გამოსაცნობელ ქარხანას წარმოადგენდა წყვილიდით მოკული, საიდუმლოებით სასეს სამინისტროს ბიურო, დღეს კი სიმძიმის ცენტრი პარლამენტშია გადატანილი. ესლა ს.დემოკრატიული მუშათა პარტიის პოზიციად დღესავით ნათელია. ს.-დ, პარტიამ, როგორც პარლამენტში, ისე მასსაში მტკიცედ უნდა დლიცვას თავის შე-

ხელებუბა ამ საკითხზე; მან მთელი თავისი დიდხნიდანვე შექმნილი გამჭირახობა-გამოცდილებბა, ძალა და ენერგია უნდა შესწიროს ამ მეტად მნიშვნელოვან კანონ-პროექტის შესწორება-შეკეთების

ანგვარად, ერთხელ კიდევ წამოვდა ავსტრიაში, — ამ ნაციონალისტურ შოვინიზმით ვალენთილ სახელმწიფოში, ერთი მეტად სერიოზული და საქირ-ბოროტო საკითხი, რომლის ასე თუ ისე გადაჭრას მოუთმენლად შესტკეერის მრავალ-მილიონი მუშა ხალხი. რა იქნება, როგორ გადაწყდება—ამას მომავალი გვიჩვენებს...

მ. მგალობლოვილი.

ფ რ ი ლ ი ბ უ რ ი ლ დ ა

დროთა ვითარება სამარნობლათ შეიცვალა. ერთხელ კიდევ, ცხოვრების ზედა პირზე ამიტუტუტევენ ბნელი ძალები და თვისუფლების მონარავე „პოსტტე“ იერიში მიიტანეს.

მიღის თვეები, წელიწადები, მიღის დრო, მამრამარ იქნება და არა, გურიის ტანჯულ-წამებულ გლეხ-კაცობას ერთი თავისუფლათ ამოსუნთქვა არ ეტოვას. ხალხს ათასბეგარი უბედურება-განსაცდელი ატყუებდა თვის და ეს გრძელდება დაუბრუნლებული.

წარსული ორი წელი, ეს ტანჯვა-ვებოს მწვევი ტკივილები იყო გურიისათვის, მასიური რეპრესიები, საარაყო ჯარიმა-გადასახადები და ამას ზედ ერთად „შომშობობა. მიმდინარე წელიწადიც უტყნაზობა. დღეს რასაკვირველია ფიქტია, რომ რაკაცია მიღის თავის ლლიკურ დასტენამდე. მთელ რუსეთის იმპერიაში ასეა; ის ძირფესვიანათ სობას სახალხო განმთავისუფლებელ მოძრაობის მიერ დატაცებულ თავისუფლების ნაფლეთებს და გურია ამ მოკლენას ხომ ვერ ასტყუებდა. გურიის გლეხ-კაცობას ასე თუ ისე, რამდენადაც შეიძლებოდა ბაუელთ უღმობელ კანონს, ის დამკორჩილა ისტორიის და ვადიტანა 1906—7 წ. წ. ტკივილები და აი, მიღის 1908 წელსაც, ამ წლის ტკივილები მაცილებით უფრო მწვავე და აუტანელია.

1907 წელს, ე. ი. ტ—ვის ბატონობის დრო გურიას გამოუტყვადებდა დანაბა ფულის გადახდა. მაგრამ ამ გამოცხადებებს ხალხს არ დამეორილთა, ამას მუშის საშუალებებმანამ მხარი დაუჭირა. მაგრამ გარდა გურიისა დღემდე ფული თითქმს მთელ საქართველოში აიღეს და ამ მოვლენამ აქაურ მღვდლებსაც სატურელი აუშალა, „მალაზე“ მოყვანა, მათშიიც იჩინა მივი ამ ტენდენციამ რის შედეგაცაა, რომ საშუალებებს მთვიედ ამ რამდენიმე წნის წინათ უმ.ღლეს მოაერთობდნ კრუკულიარი—წერილი: შედეგს სია დანა-ფულის გადახდებულს, ამასთანვე დანაში მოვიდეს თუ რამდენი წლის არის გლეხივლი და წარდგენილი იქნას სადაც ჯერ არს საქართით. აქედან ცხადია, რომ მოაერთობა უკვე შეუდგა დანა-ფულის აღებას. ხალხი კი ძლიერ გაკვირებულთა, მას სარჩო-საზიდებელი სანახევროთ შემოკლული წესი და თუ რამდენიმე წლის დანა-ფული დართა გადასახდელი, ეს კიდევ ხელს შეუწყობს მის ეკომომორათ დაცემას, გადატყუბას და შომშობობას. თვით მასსა დამკორჩილება დანა-ფულის გადახდას თუ არა, ეს ჯერ ჩვენთვის გამოურკვეველია. დაუჭერს წარსულ წესსავით მას მხარს და იტყვის უარს დანა-ფულის აღებაზე ეს კი სატყუა. მამრამ ყოველ შეთხვევაში ეს მიიღებს მწვავე სერიოზულ სახიანას.

თავირობის ჩაყენებელი მამას-სლის-სტრანეიები უკვე კარგა ხანია, რაც ქართლში, იმერეთში და სამეგრელოშია. ამ მხრით გასულ წელს (1907 წ. ოატ. და ნოემბ.) გენ-გუბ. ტ—ემმა, გურიაშიც მიიხდამა მოაერთობის განმასახლისების ჩაყენება და სხობადობებებს მსობოვა, რომ „პრივილეგია“ შედგინათ—საქი-

როა მთავრობის მიმასახლის-სირაქნივების ჩაყენება სოფელში. მაგრამ არც ერთი სიხომადობა ამაზე არ აღნიშნა ტ—ეს და „პროგიორო“ არ შეადგინეს, თუმცა ამისათვის ბევრი უბედურება გადახდით თავს, ებზეცტეები და სხვ. შემდეგ თავდა-სწრაფებებს მიმართა და შემომავა გეგმა „პროგიოროს“ რაზედაც დათანხმდა თავ. ანხანთა შავრახმული ნწილი, მაგრამ პრობრესიულ ნწილია ხელი შეუშალა და მანჩახსულუბა ჩაშლილი იქნა. ესა კი, ტ—ვის მიერ შემუშავებულ პროექტის „პრაქტიკაში“ გატარებას ბ.ნი ქ—შვილი შეუშალა, ამ რამდენიმე თვის წინათ ჩააყენეს ბასილეთის საზოგადოებაში. ესა კი, ასეთივე მთავრობის მიმასახლის-სტრატეგები მივედინა ჩოჩხათის, მიქელ-გაბრიალის და ხვარბეთის საზოგადოებებს. ახდენენებენ ერთად ნახევარი წლის მათ ჯანაგორისათვის გადასახადს ხალხს, აგრეთვე მათ იარაღებისათვის ფულს. ჩოჩხათის საზოგადოებას—2,000 მანეთად, ხვარბეთის—2,000 მან. მიქელ-გაბრიალის 2,000 მან. და ბასილეთს 1,800 მან. თითოეული მოს.ტლს 6—12 მანეთად ახდენენ. დღეს თუ არა, ხვალ ასეთი დღე მივლის მთელ გურჯის საზოგადოებებს.

ხალხი ძლიერ შევიწროებულია, მთავრობის მიმასახლის-სტრატეგთა გადასახადებით. ყველა საზოგადოება პირველთა უარი განუცხადა ამ გადასახადებზე, მაგრამ იძულებით შეუღებენ მოგროვებას, ჩოჩხათის და მიქელგაბრიალის საზოგადოებაში ახალ შენახული სიმინე გააქეთ და ჩოლის ფასთი ყიდიან, ფულს გადასახალში იტოვებენ. ხალხს ერთი ბროლა არ გაანჩია, მთელი წახეხული პაჭურება-შიმშილში გაატარა, მთელი ერთი წლის სარჩო-საბადებლად ართმევენ და გადასახალში მიჰაქ. ორიოდ ფუთი სიმინე მოვიმუშავებ ტანჯვა-წამებით, დღს ღამით ვასწორებდი, ამით მოველოდი ერთხანს ცოლშვილის მამოვებას, ისიც ჩალის ფასთ გაბეჩილეს, წაიღეს მიმასახლისის ჯანაგორში და მე მშრალზე დაგრი, გვიხობრა ერთმა რაქურმა გლუხმა. ასეთი ფაქტები ურიცხვია.

ესა ამა დაუმბიტტ მემომულეთა „ზარალს“ ანახაღურება, რასაც მემომულენი „ჯგეროვანის“ ზომებით ესწრაფიან, ისინი 10 მანეთის ზარალში 100 მანეთს თხოვლობენ საზოგადოებდან. მურაში ასეთი ზარალი, რომელიც მოძრაობის დროს მიიღვა მემომულეებს, არის ესა გადასახდელი 92000 მან. ხალხი დიდ დაშფაზებაშია. მის თხოვნას აზერ აქცევა უჭრადღებებს. გამოსავალი გვა ვერ უპოვია, რა მივლის არ იც... არისთ ხსნა, არისთ შევლა.

ხალხმა არ იცის რა ჰქნას. დაკმაყოფილოს ყველა ეს ხე-მთა აღნიშნული გადასახადები? სად აქვს საღსარი. უმეტეს ნაწილში ოჯახი რომ გაყიდოს ვერ შესძლებს. არა და რა წყალში ჩაგარდეს! ასეთ მდომარეობაში მომწყვედილი დღეს გურიის დატანჯული ხალხი და ზამოსავალს ეძებს...

როგორ წავა საქმე ამს დავგანახებებს ახლა მომავალი. **პერკულენი.**

მეფე შიმშილი.

(თხზ. ლეონი ანდრეევსი)

წარმოდგენა ხუთ სურათად, პროლოგით.
(გაბრძელება, იხ. „მნათობი“ № 1)

მეფე შიმშილი.

შვილებო, ჩემო საყვარელო შვილებო! გავიგონე თქვენი ოხვრა-კენესა და მოვედი. თავი დანებეთ სამუშაოს, მკობთ ჩემთან, თავი დანებეთ სამუშაოს! გავაზარებულ ქუარიდან გამოპქრთალი სინათლით განათებული, შეჩერდება და ელოდება, მუშები ნელ-ნელა იკრიბებიან მის გარშემო, მხოლოდ სამი მათგანი

მივა სინათლის ზოლთან და გარკვევით გამოჩნდება, დანარჩენები შავ არდილებით შეჯგუფებულან; ზოგან შემახვევით სხვი მიადგება და პნელაში მოსხანს შიმშელი ლონიერი მხარ-ბეჭი, აწული ჩაქუჩი, ან დაღერებული პროვლი მუშისა. და ისინი, რომელნიც გარკვევით მოსხანან, აშვარნივე არიან თავისის გარეგნობით.

პირველი მუშა—თავისი ძლიერი ტანითა და მეტად დაღლილს გამომეტყველებით ფარინების ჰერკულესსა ჰგავს. მისი მხარ-ბეჭის სივანე, მრავალი ჯმუხი ძარღვები ხელგებსა და გულმკერდზე ჰმოწმობენ იმის უღვეულმებრივო ვადაქარბებულ ღონეს, რომელიც სულს უსუთავს და აწუხებს პატრონს. დღეს ტანზე პატარა, ნაკლებთ განვითარებული თავი დაბალის შუბლით და ამპქროლის მორჩილის თვალდებობს. ამ დახარული თავში რაღაც მძიმე და მტანჯავი ვიბრუტყველი სიხლუნ-გე იხატება. მუშის ორივე ხელი უღონოდ არის დაღებული უზარმაზარ გრდემლის ტარზე.

მეორე მუშა—ახალგაზრდაა, მაგრამ ჯანგამოცლილი, დასწულმებული, უკვე ახველებს. იგი თამამიკაა და მშობარც. ამაყი და ისე მოკრძალებული, რომ ლაპარაკის დროს ენა ეშლება. დაიწყებს ლაპარაკს გატაცებით, ოცნებობს, ჰბოდავს და უცებ შეკრთება, დამნაშავესავით გაიღიმებს. დედაშიწზე იგი მსუბუქად ჰგრძნობს თავს, თითქო საღდაც ზურგთ უკან ფრთები ასწიაო. სისხლს ახველებს და ღლილით შეჰყურებს ზეცას.

მესამე მუშა—გამხდარი, უფერული მოხუცია, თითქოს მთელის სიცოცხლის განმავლობაში მყავებლში ყოფილა დამხალი და სიცოცხლის ფერი წასვლიაო. ესევე სუსტი და მიკნავეებულია იმისი ხმაიც; ისე ლაპარაკობს, თითქო მრავალ უძლოურ აღამიანთა არ-ლილი ლაპარაკობენო. პატარა ჩაქუჩების ხმა თითქმის სრულიად მისწყდება.

მეფე შიმშილი მბრძანებელის ხმით ლაპარაკობს: ვაიგონეთ, ჩემო საყვარელო შვილებო! მე მოვიარე შრომის ყოველი სამეფო, სამეფო შიმშილისა და სიღარიბისა, უუფლებობისა და დაღუბნისა—ყოველდღე დიდი და უბედურისა სამეფო ჩემი. მის უნახავს შიმშილი მომტირალე? და მეკი ვტირდი, ჩემო შვილებო, ვტირდი! ისხლის ცრემლებით, როცა ვხედავდი თქვენს, მძების უბედურებას. ვაება, ვაება მუშათ!

მუშები წყნარად უპასუხებენ:

ვაება!.. ვაება... ვაება მუშებს!
—სალამი მოვიტანეთ თქვენის ძმებისაგან. ამასთანავე მოვიტანეთ დიდებული შემოთვლილობა თქვენის ძმებისა; მოვმადლეთ ასაჯანყებლიად.

სიჩუმება. დაიგვიგინებს გრდემლი.

— მომეზადეთ ასაჯანყებლიად! უკვე უჩირად ფრიალებს ჩვენს თავზე იმისი სისხლის დროშა და თითო ზარი, ქვეყნის ტანჯვეთა მორთოლევა, ერთის ყოფითა ჰრეკს ღამ-ღამე. მე ვავიგონე იმისი ხმა. **სიჩუმება. პირველი მუშა** თავის მძიმე ხელს დაადებს

მხარზე მეფე შიმშილს, რამდენადმე დაზნეიქებს მას და ყრუ, ძლიერის ხმით ლაპარაკობს, თითქო მიწის გული დან ამოისრის ეს ხმაო.

— მე მუშა ვაიო მოხუცი ვარ ისე, როგორც დედა-მიწა. შევასრულე ყველა თორმეტეტივე საგმობო საქმე. ვწმენდი საჯინიბოს, ვსკრიდი ჰიდრათა თავებს, ვტაკე-ზნიდი და ვიხრიდი მიწას, ვაშენებდი ქალაქებს; და ისე შეცვალე დედამიწის სახე, რომ ესლა თვით შემომქმედ-დიც ვეღარ იცნობს იმასა. არ ვიცი, რისთვის ვშერე-ბოდი ყველა ამას? ვის ნებას ვასრულებდი? რა მიზნი-საკენ მივისწრაფოდი? თავი დამიწლუნდა, დავიღალე საშინლად. ჩემი ძალა მევე მიაგრაეს. ამისხენი მეფეც! თორემ ავიღებ ამ ჩემს გრდემლსა და ფუტურო კვალ-სავით დავამსგვრვე ამ დედამიწას.

მისხანეთ ასწევს გრდემლს.

— დაიკადე შეილო! შეინახე ფე შენი ძალა უკანსკ-ნელ დიდ აჯანყებისათვის, მაშინ გავ შენ ყელაფერს.

მუშა დაღვრემილად და მორჩილად.

მოვცდი.

მეორე მუშა მიუახლოვდება მეფე შიმშილს, აღე-ღვებით ლაპარაკობს და მეორესზე უჩვენებს.

— მავსა არაფერი არ ესმის, მეფეც; მავსა ჰგონია, დედამიწა უნდა დაამსხვრიოს. ეს ხომ ტყუილია, მეფეც. დედამიწა ისეთი მშვენიერია, როგორც სამოთხე ღვთისა, იმას უნდა მოვლა და აღეზი, პატარა გოგონასავით, ბევრი მათვანი, აი, იქ ბანაკში რომ დგანან, ლაპარაკობს, ვითომ არც ზეცა არის, არც მზე, ვითომ ქვეყნად მულმივი წყვლიადა. ამა იუპიტე: მულმივი წყვლიადა! ახველებს.

მეფე შიმშილი.

რათაა, რომ სისხლს ახველებ და ზეცას კი ღიმი-ლით შეჰყურებ?

— იმეტომ, რომ ჩემს სისხლზე ყვავილები ამოე-ღენ, ნუ უკვე ვხდავ კიდტა იმათ. ვნახე ერთს მლი-დარსა და ლამაზ ქალს გულზე გავკეთებინა წითელი ვარდი, და კი არ იცოდა, რომ ეს ჩემი სისხლი იყო.

მეფე შიმშილი დაიწვით.

შენ პოეტი ხარ, ჩემო შეილო. ხომ არა სწერ იმათებურ ლექსებს?

— მეფეც, მეფეც, ნუ დამცინი. უკუნეთში დაეჩვიე ცეცხლთ თავანსცემას. სიკვდილის პირად მიღწეულმა შევიგინე მხოლოდ რა მშვენიერებაა სიკაცხლე. ო, რა მშვენიერებაა! მეფეც,— ეს იქნება მშვენიერი ბალი, იქ, ერთმანეთის ხელმეუბნობად. ისეირნებენ ნადირნი და ადამიანნი. არ გაბბელო ნადირთა შეურაცხყოფა! არ გაბბელო ადამიანთა შეურაცხყოფა! დეე ისეირნონ, დეე ეამბორნენ ერთმანეთს, დეე იალურაონ, დეე!

მწუხარე დაუბატებს:

— მაგრამ სად არის გზა? სად არის გზა? ამისხენი, მეფე შიმშილო.

მეფე შიმშილი მტკიცედ და მწუხარედ:

აჯანყება.

მუშა ნაღვლიანად ამბობს:

ძალადობიდან თავისუფლებისაკენ? სისხლიდან სი-ყვარულსა და აღერსზე?

მეფე შიმშილი.

სხვა გზა არ არის.

სიჩუმი. მძიმე ოხვრა. მოდის მესამე მოხუცი მუშა, და მიზრწილის ხმით ლაპარაკობს:

— ცრუმბ, მეფე შიმშილო. ასე მოჰკალი შენ მამა ჩემიც; პაპაჩემიც და პაპის პაპაც, ჩვენც გინდა ასე მო-გველა. საით მიგყავართ უიარაღონი? განა ვერა ჰხედავ, როგორი უციენი, ბრმანი და უღონონი ვართ? შენ მოღალატე ხარ. ეს მხოლოდ ჩვენთან ხარ მეფე, მათთან კი ფარეში, სიუფრავო მოსამსახურე. ეს, ჩვენთან ატარებ გვირგვინს, ისეთთან კი ხელსახოკით დადიხარ.

მეფე შიმშილი მოსისხნელ ჰყვირს:

— დაიუმდი! შენ გამორჩრეტებული ხარ!

მტკიცე ხმები:

— არა.

— დაე ილაპარაკოს.

— სთქვი, მოხუცო.

— და შენ კი, მეფეც, ყური უღდე.

მეფე შიმშილი პოდის მოხდით ლმობიერად:

მაპატიო, შეიღებო, რასაკვირველია, დაე ილა-პარაკოს, სთქვი, მოხუცო, ნუ გეშინიან.

— მე არ მეშინიან. მე პატარა ბურღი ვარ მანქა-ნისა—საშიში რა მაქვს. შენ კი რათ გვატყუილებო... რათ შთავგავგონებ ცრუ რწმენას გამარჯვებისას? განა შიშების ოდესმე გაუმარჯვენია?

მეფე შიმშილი.

არა, მაგრამ ესლა გამარჯვებს.

ს მ ე ა :

— აუცილებლად უნდა გადავჩრეთ.

— ასე სიკაცხლე შეუძლებელია.

— სიკვდილი სჯობიან ამ სიკაცხლესა.

— სხვა გზა არ არის.

პირველი მუშა:

თუ არა და ჩემს გრდემლს აღმარათავ...

მეორე მუშა.

თუ სხვა გზა კი არის?

— რა გზა?

— სთქვი! რა გზა?

— ეგ ჰბოდაეს!

მკარვლებიან მეფე შიმშილისა და პირველ მუშის გარშემო

მორე მუშა ოცენებით:

ვითომ... რომ ვინჯოთ... ოცენებით ავანთო დედა-მიწა!

სიცილი. მეორე მუშა აღვლებითა და ჩქარა ლაპარაკობს:

— დაიკადეთ. არის სხვა მეფე და არა მეფე შიმ-შილი (შეშინებული). მაგრამ არ ვიცი რა ჰქვიან იმასა.

სიცილი. მეფე შიმშილი მფარველს კითხით:

— შენ პოეტი ხარ ჩემო შეილო. პოეტებს დედა-მიწა არასოდეს არ აუნთიათ. იმისი ანთება შეუძლიან მხოლოდ ერთად-ერთს ძლიერს, ერთად-ერთს დიდებულს და ყოვლის მძლეს მეფე შიმშილს! ყური მიგდეთ, შეილებო!

თავს ჩაქინდრავს და ლაპარაკობს ზოწყენით და ძლიერად.

— აქ თქვენმა მოხუცმა ფარეში მიწოდა. მე გან-
ერისხდი, რადგან მძიმე იყო ჩემკენ გადმოსროლილი
შეურაცხება, მაგრამ ეს მართალია... მე ფარეში ვარ.
მოსამსახურე ვარ მამლართა. მე დაქირავებული მკვლე-
ლი ვარ. ო, გაიძვერა, ო, საზოზლარო ადამიანო, რა
მიყავი შენ? საგმობრად აქციე შენ ჩემი ღიღებული,
პირველგებული ტახტი!

ლაპარაკობს ნახად, აღერისიანის ხმით:

— ოჰ, შეილებო, ო, ჩემო საყვარელო შეილებო!
შეხედვით ტყეს, ჩააკვირდით მდინარეთა სიღრმეს, ზღვა-
თა და ქობით, საცა ჯერ კიდევ ვმეფობ მე სვემო-
რქმულად, რა მშვენიერებაა იქ! და იქ ბევრი მიცვალე-
ბულია, მაგრამ არ არის ძალიად დახარული, არც დამ-
ხწვალნი. რადგან ჩემს ღიღებულ სამეფოში მე მეფე ვარ
მართლმსაჯულებისა!

რისხვით აღინთება.

— და აქ კი! ოჰ, გაიძვერა, ოჰ, საზოზლარო ადა-
მიანო! არაბოაბა, მამლარი ზის დობრბოვებ გადმომდი-
ნარე და კიდითი კიდე მარბენინებს, როგორც ცოფი-
ანს, მაგრამ მორჩილს, ძალსა. მეფე შიმშილო, იქით!
მეფე შიმშილო, აქეთ! დახმობე ისინი! დაასუსტე ესე-
ნი! გაჟლიტე ბავშვები და ქალები! წარუტაცე სიმშვე-
ნიერე და ძალა მშვენიერის სხეულს და დაე ქვეყანად
იყო მხოლოდ მე, მამლარი, გამოდიტული არაბოაბა.
ქამა არ მინდა, მაგრამ პირნი ჩამტეულ ცხვირის ფეხი, ძა-
ლათ ჩასრარე ჩემს გაბერილ ღიბს! და მცე ვტენი, ვტე-
ნი და ხელსახოკითა ვწმენდავ გაქონილ ტუჩებს!

მუშები იციანიან. **მეფე შიმშილი** გაბრაზებული აპ-
ყვება იმით და განაგრძობს:

— როგორ ვაპბედ შენ ჩემი ნების შეცვლა, ოჰ,
საზოზლარო და გაიძვერა ადამიანო!—მუიერო, მოსუ-
ვითა მამლართა წინააღმდეგ! დაეუბრუნოთ ადამიანს
თავისი ძალა და სიღამაზე, ხელახლა შევატუროთ გა-
ნუსაზღვრელ მოძრაობის მორევეში! მომყევით, მშვიერო!
აქეთ იქით აწყდება.

— ენი სოქვა, რომ თქვენ სუსტნი ხართ? თქვენ
ხართ ძალა ქვეყნისა. განა შენ სუსტი ხარ!

შეცდომით მხარში ხელს წააგლებს მოხუცს, რო-
მელიც უღლონად წაბარბადება.

— ოჰ, მე შევცილ. შენ მართალიც სუსტი ხარ.
შენ კი, შენ, ჩემო მეგობარო?

ხელში ხელს წააგლებს **პირველ მუშას** და სიყვა-
რულით შესტკვრის.

— განა ეს ძალა არ არის? განა ეს სიღამაზე არაა?
შეხედვით ამასა. ამ მკლავებს, ამ გულმკერდს! საყვარე-
ლო შეილო ჩემო, შენ ღირსი ხარ მეფობისა და მხო-
ლოდ მონა კი ხარ. მომეცი ეგ ხელი დაგიკაცნო.

თავგანწირვით, სასტიკად დაეცემა მუხლებზე და
ჰკოცნის მუშის მძიმე, მოღუნებულ ხელს.

პირველი მუშა.

— არაფერია არ შესისი.

ხმები:

- იმით იარალი აქეთ!
- იმით ჩენი ჩამოსხმული ზარბაზნები აქეთ.
- იმით ინტენრები ჰყავით!
- ნასწავლები!
- იმით აქეთ უფლება, ძალა და ქუა!

მეფე შიმშილი კისერ წაწყვილი უგდებს ყურს.

- იმით აქეთ მანქანები!
- საშინელი მანქანები!
- ბრძენი მანქანები!

მეფე შიმშილი ფეხს დაუბრახუნებს და მრისხანედ
ჰყვირის:

- მერე და განადგურეთ ისინი! მე მძულს მანქა-
ნები! ისინი ცუდობენ, ისინი გატყუებენ, გომონებენ
თქვენ. დაამტვრიეთ ისინი.
- მით ზარბაზნები აქეთ!
- აქეთ და წართვით ეს ზარბაზნები!

პირველი მუშა.

— მერე ვინ მოიხმარს ზარბაზნს? ჩვენ არაფერია
არ ვცით, მეფევე.

მეფე შიმშილი საშინლად ბრაზოზრებული უეც-
რად გონება დაკარგული ყვირის მბრძანებელის ხმით:

— დაჩრმდით!

და როცა ყველანი დაწყნარდებიან, მეფე შიმში-
ლი ძალდატანებით ლაპარაკობს და ძლიერ იჭერს ახო-
ბოქრებულ მრისხანებას.

— უფუფუნო! ზარბაზნები სჭირია იმით და არა
თქვენ. წართვით მხოლოდ და ამით ძალას წართმევთ,
დამორჩილებთ შინაურ პირობუტყევით, ტირილს. მოპო-
რთვით და პატივებს გახმვენ.

— ეგ მართალია!

— წართვით ზარბაზნები და თქვენთან სასამსახუ-
როდ მოკლენ ინტენერნი და მსწავლულნი და თქვენ
იქნებით ბატონნი ქვეყნისა.

— ეგ მართალია!

— არა, ეს სიცრუეა. მძებო. ახალი ღლატი მზად-
დება!

— არა, ეს მართალია!

მეფე შიმშილი.

აჯანყებისაკენ, შეილებო! ქუჩებზე! დაამტვრიეთ
მანქანები, დასტვრიეთ თასმები, აეცეთ ქვებები—ქუჩებ-
ზე! აჯანყებისაკენ, შეილებო, თქვენ ღიღებული და
უბედური მეფე გიწყვესით!

ხ მ ე ბ ი:

- ქუჩებზე!
 - გვეშინია!
 - მოგვკლავენ!
 - ქუჩებზე!
 - ასე ცხოვრება შეუძლებელია. შორს მხდლანი!
 - დაამტვრიეთ მანქანები!
 - გვეშინია!
 - გვეშინია!
 - გვეშინია!
 - შეგვიბრალებ, მეფე შიმშილო, ჩვენ გვეშინიან!
- მეფე შიმშილი მბრძანებლობად გამშლის ხელს და
სიწყნარებს ჩამოავდებს. და ქურიდან გამომშუქარე სი-
ნათლით სრულიად გაბრწყინებული, ცივისა და უიმე-
და მძინვარებით ლაპარაკობს:
- შეშინიანო, შეილებო? აგერ იყოს. მაგრამ მო-
ისმინეთ ჩემი სიტყვა, მხდლნო, არა ბზის ტრტით მო-
ვედი თქვენთან მახარობლად, არამედ თქვენთან გამოგ-
ზენილი ვარ მკვლელობისათვის. თქვენ არ გინდათ შე-

აჩეროთ მანქანები, მაშ მე შეეჩერებ იმათ. თქვენ არ გსურთ თავი დაანებოთ სამუშაოს, მაშ, მე დავანებებინებთ თავსა. აქედან თან გამყვებით. მე თქვენს საღვთმობაში შევიტრები, დავებრძობ თქვენს პაწაწა შვილებს, უკანასკნელ რბის წვეთს გავუშრობ თქვენს დიდებსა და ცოლებს, დავხოცავ იმათ. და იმათს ცხედრებზე მყოფს ცრემლით აპკეთინდებიან.

მრისხანედ ჰყვირის:
— სიკვდილო! აქეთ!
სიჩუმეა და გულმომწყველელ მყუდროებაში სამჯერ გაისმის ნალარის ხრინწიანი ხმა, ჯერ უფრო მოშორებით, მერე უფრო ახლო და ახლო. თითქო წყვილიდი გადაფარაო, მოშორებული ქურები ჰკრებიან და მუშათა უკან, კუთხეში, ფეხზე დგება რაღაც უხარმზარო, შავი, უფრო მო.

— ეს შენა ხარ, სიკვდილო?
სიჩუმე და ცივი, უქაყოფილო პასუხი:
— დიან—მე ვარ.
მუშები შიშით ეტკრებიან ერთმანეთს და ჰშორდებიან იმ კუთხეს, სადაც შავთა და უფრო მო ლაქად აღიმართება სიკვდილი.

მეფე შიმშილი.

გაიგონეთ? ის უკვე აქ არის. ის სდგას თქვენთან და მორჩილად ელოდება. ერთი მიძრაობა, მხოლოდ ერთი ნიშანი—და იგი უღომბელ შავს ღრუბლად მოხვდება გარს თქვენს საღვთმობს და თქვენს ცოლშიგის მოსწყვეტს. იცით, რას ნიშნავს, როცა ბნელ ქუჩებში გრძელი თოკივით ვამბულია კუბოები—პატარა კუბოება, ერთი ბევრი კუბოები—ფიცრის მღუმეარ აკვნები?

სასტიკი სიჩუმე.

— გადასწყვიტეთ ბარემ, მხადონო: ვინ მოკვდეს, ვინ დაიღუბოს? თქვენ თუ თქვენი შვილები ჩქარა, სიკვდილი იცდის!

სიჩუმე.

პირველი მუშა გაბედვით:
— ჩვენ!
მეორე მუშა:
— ჩვენ, ჩვენ!
მრავალრიცხოვანი სასტიკი, მორჩილი, ალტაცებულის ხმა:

— ჩვენ! ჩვენ წაგვიყვანეთ, სიკვდილო, გამარჯვება ან სიკვდილი!
ყვირალით ეცემიან უძრავ სიკვდილის ფეხ-ქვეშ. ქურას წითელის შუქით განათებული მეფე შიმშილი თავში ხელს წაივლებს და ხმაშლილად, უხომო თავგანწირულებითა და ალტაცებით ჰკეთინებს.

(ფარად)

განდგობა.

(შემდგომი იქნება).

თეატრი და მუსიკა

სახაზინო თეატრი. იაპრა „კარმენა“. „კარმენა“ სახაზინოთ ცნობილია, რომორც „შესანიშნავი იაპრა“ და სწორედ ღირსია ასეთ სახელსა. ეს არის ისტორია ქალისა, რომელიც მამაკაცის დამორჩილებაში,—მამაკაცის ნაძლიერ წარმომადგენლების თავისი სქესისა,—ხედვს თავის ცხოვრების დანიშნულებას; ეს ტრაგედიაა კაცობრიობის მთელი ისტორიისა:

ვანო პ. სარაჯიშვილი

ჩვენი ახალგაზრდა, გამორჩენილი მომღერალი, ამ ეამათ თფილისშია სახაზინო თეატრისაგან საბასტროლოთ მოწყველი. მისი ტკბილი, შემზარავი მომჯალაფებელი ხმა და სიმღერის ცოდნა ბულის სიღრმემდე სწვდება მამქნელს და უმწერგავუს აღფრთოანებაში მოჰყავს იმი.

ათასსა და ათათასს წლობით დამორჩილებული სქისი წარმომავს თავისი დამორჩილებისაგან შურის მამიებელთ. გავისწნოთ ძველი ისტორიიდან: კლოპატრა, აგროპონა, მესალინა, ახალი ისტორიიდან ლედი მაკბეტი პეტრე დიდის და სიფიო—ეს პიროვნებები. ასე ვთქვათ, შევიტრები ვამოხატულმა არიან შეუგნებელ, სტიქიურ სიძულვილსა— ეს დამაინებნი სხვა და სხვა გზას ირჩევენ შურის საძიებლათ, მაგრამ, მიუხედავთ იმისა, რომ ისინი ძლიერი პიროვნებები არიან, ყოველთვის დამარცხებულნი რჩებიან; ასე ემართება კარმენსაც,—ის დონ-პოხესაგან, რომელსაც პირველი გაგიყვებთ უყვიარს, გულ-გავმირული ეცემა. საქმე კერძო შურის ძიებაში კი არ არის, არამედ საერთო აუცილებელ ისტორიულ მიზნით ბაცისკროვნებულ მოქმედებაში. მუსიკა შესანიშნავია, განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს „სიკვდილის მოტოკი“, რომელიც კარმენს პირველი მოქმედებიდან დასდეს და უკანასკნელ მოქმედებაში ტანთა ზღვით იქცევა და ქალის გულის გავმირვით თავდება და დონ-პოხეს არაა მეორე მოქმედებაში, თამაში და სიმღერის მხრივ აღსანიშნავი არიან: დავიფის ქალი—უმთავრეს როლში, სევასტოპოლი—დონ-პოხე და კლარიშვილი—თორკალორი.

მ.—წილი.

ბ ა ვ ძ ი.

ამერიკის ახლად არჩეული პრეზიდენტი.
(რუსულენოვანი პარტიის კეუოფის).

მწერლობა და მწერლები.

— მერმანიში ამ ეამად დიდი მასავალი აქვს თურმე ოტტო ჰაუზერის ახალ რომანს „სანიოხას“.
— ერმონოვოში, სიკა 1778 წელს გარდაიცვალა ეანკა რუსსო, ამ დღეებში ავურობს იმისი ძეგლი, ძეგლის ფული ხელის მოწვევით შეგროვდეს.
— დანიებულა და ბამოვიდა ახალი წინაი ჰქსსენისა—„პიროვნების ხელმწიფებლობის შესახებ“.
რედაქტორ-გამომცემელი **მ. ი. მარკოზოვი.**

S 503
1908

